

آغاز تهاجم:

اختلافات مرزی ایران و عراق سابقه ای طولانی دارد . به طور کلی اینطور می توان گفت در سال ۱۹۷۵ این اختلافات تا آنجا بالا گرفت که احتمال بروز جنگ می رفت و طرفین در الجزایر قراردادی امضا کردند که مبنای حل اختلافات مرزی دو طرف بود . اما عدم پایبندی عراق به شرایط قرارداد و وقوع انقلاب اسلامی در ایران عملاً اجرای آن را به تعویق انداخت . شرق و غرب که از انقلاب ایران به هراس افتاده بودند صدام حسین را تحریک به تجاوز نمودند و او با این بهانه که ایران بر سر میز مذاکره نمی آید و تنها راه حل استفاده از زور است ، از اوایل سال ۱۹۵۹ تحرکات نظامی در طول مرز با ایران را آغاز نمود . این تحرکات از اوایل شهریور ماه شدت یافت و بسیاری از دلسوزان نظام و نیروهای مرزی به بنی صدر هشدار های لازم را لام وضعیت آماده باش جنگی خودداری کرد. در ۳۱ شهریور ماه ۱۳۵۹ هجوم سراسری دادند اما او از اع به ایران با بمب باران تهران (فرودگاه مهرآباد) و ۱۹ شهر ایران آغاز شده و دهها لشکر پیا ده و زرهی عراق از مرز عبور کرد

در جبهه شمال غرب (کردستان و آذربایجان) به علت حضور فعال سپاه در جهت مقابله با ضد انقلاب ، نیروهای عراقی فقط به تقویت استحکامات و تصرف چند ارتفاع مرزی سوق الجیشی اکتفا کردند . در جبهه غرب (کرمانشاه و شمال ایلام) هدف اصلی ، تامین امنیت بغداد با تصرف مناطق پرجمعیت منطقه بود . شهرهای سومار ، نفت شهر و مهران به سرعت سقوط کردند . اما مقاومت مردم در قصر شیرین باعث شد عراقی ها با دور زدن شهر ابتدا سرپل ذهاب را گرفته و از شرق وارد قصر شیرین شوند . هر چند قصر شیرین سقوط کرد ، اما هجوم نیروهای مردمی ، سپاه و ارتش ، با پشتیبانی هلی کوپترهای کبری که شهید ان شیرودی و کشوری جلو دارشان بودند ، باعث آزادی سرپل ذهاب گردید و حرکت دشمن به سمت گیلان غرب و ایلام هم ناکام ماند

در جبهه جنوب هدف اولیه دشمن محاصره اهواز و تصرف کامل خوزستان بود اما با مقاومت نیروهای مردمی و سپاه در خرمشهر و سوسنگرد ، عملاً دشمن ابتکار عمل خود را از دست داد و در جبهه شوش و دزفول هم عقبه نامطمئن باعث توقف دشمن در نزدیکی کرخه گردید . خرمشهر سقوط کرد و آبادان محاصره شد . اما در

مرکز، بعد از آنکه نیروهای عراقی به شهرک حمیدیه رسیدند ضد حمله عده اندکی از نیروهای سپاه به رهبری شهید غیور اصلی که در همین عملیات شهید شد، باعث فرار دشمن تا آن سوی بستان گردید که این خود از امدادهای غیبی بود. چند روز بعد دشمن بدون مواجهه با مقاومت شدیدی بستان را دوباره اشغال اما دیگر دستش به سوسنگرد نرسید.

لازم به ذکر است که با وجود برتری زمینی دشمن در نخستین روزهای آغازین جنگ، در آسمان حمله بیش از ۱۴۰ فروند جنگنده ایرانی به اهداف عراقی در روز اول مهرماه ضربه کوبنده ایی به دشمن وارد نمود و در طول جنگ برتری هوایی کاملاً در اختیار ایران بود.

عملیات های مهم ایران در ۸ سال دفاع مقدس:

1- عملیات پل نادری

جبهه: جنوب موقعیت: غرب دزفول

تاریخ: ۱۳۵۹/۷/۲۳

نوع تک: گسترده

فرماندهی: ارتش سازمان: ارتش

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۱۰ گردان پیاده و زرهی

عراق: ۲۷ گردان پیاده، زرهی و مکانیزه

هدف عملیات: بازپس گیری مناطق اشغالی در غرب دزفول

تلفات انسانی عراق: نامشخص

توضیحات: نخستین حمله رسمی ایران، با فرماندهی مستقیم بنی صدر توسط لشکر ۲۱ حمزه در منطقه غرب

. دزفول به علت عدم شناخت نیروهای ایرانی از استعداد قوای دشمن کاملاً شکست خورد

***

۲- عملیات سوسنگرد

جبهه : جنوب موقعیت : شرق سوسنگرد

تاریخ : ۱۳۵۹/۸/۲۶

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : مشترک سازمان : مشترک

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۶ گردان پیاده و زرهی

عراق : ۸ گردان پیاده و زرهی

هدف عملیات : نجات سوسنگرد از خطر سقوط حتمی

تلفات انسانی عراق : ۷۹۵ نفر

توضیحات : بعد از شکست نخستین تلاش دشمن در اوایل مهرماه جهت اشغال سوسنگرد ، بعد از سقوط خرمشهر در اواسط آبان ، دشمن یک بار دیگر برای تصرف شهر اقدام و آن را محاصره نمود. در شرایطی که مدافعان شهر آخرین مقاومت ها را انجام می دادند ، ۲ گردان زرهی از ارتش با همراهی نیروهای سپاه ، بسیج و ستاد جنگهای نامنظم دکتر چمران ، در امتداد جاده سوسنگرد-حمیدیه دست به حمله زده و ضمن شکستن خط . محاصره ، عراقی ها را از داخل شهر عقب راندند

***

3 - عملیات نصر

جبهه : جنوب موقعیت : جنوب کرخه کور (هویزه)

تاریخ : ۱۵ تا ۱۸/۱۰/۵۹

نوع تک : گسترده

فرماندهی : ارتش سازمان : مشترک

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۱۰ گردان پیاده و زرهی

عراق : ۲۷ گردان پیاده ، زرهی و مکانیزه

هدف عملیات : آزاد سازی مناطق اشغالی غرب کارون و در صورت امکان پیشروی تا شهرک تنومه در شمال ! بصره

تلفات انسانی عراق : ۱۸۰۰ نفر

توضیحات : این عملیات هم با دستور بنی صدر اجرا و هدایت گردید . در مرحله نخست ، نیروهای ایرانی موفق به شکستن خطوط مقدم عراق شده و تا نزدیکی ایستگاه حمید پیشروی کردند ، اما با آغاز پاتک گسترده عراق ، بنی صدر دستور عقب نشینی داد . بعد از عقب نشینی ، تعدادی از دانشجویان پیرو خط امام به فرماندهی شهید علم الهدی ، که در محور هویزه وارد عمل شده بوده و از عقب نشینی خبر نداشتند ، به محاصره در آمدند و تا آخرین گلوله مقاومت کرده و همگی به شهادت رسیدند . پس از این پیروزی ، عراق بدون مواجه شدن با مانعی . شهر هویزه را اشغال کرد و خط جبهه خود در جنوب سوسنگرد را کامل نمود

***

4 - عملیات ضربت ذوالفقار

جبهه : غرب موقعیت : غرب صالح آباد

تاریخ : ۱۰/۱۹ تا ۱۳۵۹/۱۱/۲۰

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : ارتش سازمان : مشترک

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۶ گردان پیاده ، زرهی و مکانیزه

عراق : ۹ گردان پیاده ، زرهی و مکانیزه

هدف عملیات : آزاد سازی ارتفاعات میمک

تلفات انسانی عراق : ۲۱۶۴ نفر

توضیحات : ارتفاعات میمک در غرب صالح آباد ، از جمله نقاط مورد اختلاف ایران و عراق در قرارداد الجزایر

بود . چون عراق به تعهدات خود عمل نمی کرد ، ایران هم خود را ملزم به حل مسئله ارتفاعات میمک نمی

دانست . در ۱۵ شهریور ماه ۱۳۵۹ ، پیش از آغاز هجوم سراسری ، عراق ارتفاعات میمک را اشغال کرد .

. عملیات ضربت ذوالفقار با هدف بازپس گیری این ارتفاعات انجام شده و با موفقیت پایان یافت

***

۵- عملیات توکل

جبهه : جنوب موقعیت : شمال آبادان

تاریخ : ۱۳۵۹/۱۰/۲۰

نوع تک : گسترده

فرماندهی : ارتش سازمان : مشترک

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۱۲ گردان پیاده ، زرهی و مکانیزه

عراق : ۱۸ گردان پیاده ، زرهی و مکانیزه

هدف عملیات : شکست محاصره آبادان

تلفات انسانی عراق : نامشخص

توضیحات : همزمان با دو عملیات نصر و ضربت ذوالفقار ، در محور شمال آبادان و بخصوص جاده ماهشهر ،

. نیروهای ایرانی دست به حمله زدند اما این عملیات ناموفق بود

***

۶ - عملیات بازی دراز

جبهه : غرب موقعیت : غرب سرپل ذهاب

تاریخ : ۱ تا ۱۳۶۰/۲/۹

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : مشترک سازمان : مشترک

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۵ گردان پیاده

عراق : ۶ گردان پیاده و مکانیزه

هدف عملیات : آزاد سازی ارتفاعات بازی دراز و رفع دید عراق بر روی دشت ذهاب

تلفات انسانی عراق : ۲۲۰۰ نفر

توضیحات : با وجود شکست دشمن در اشغال شهر سرپل ذهاب ، در اختیار داشتن ارتفاعات غرب منطقه باعث

برتری دشمن و تلفات بالای نیروهای ایرانی زیر آتش توپخانه آنها شده بود . عملیات فوق با هدف آزادسازی

ارتفاعات مذکور انجام گرفت و در ابتدا کاملاً موفق بود اما عراق با اجرای پاتک های سنگینی موفق شد غرب

. ارتفاعات را مجدداً اشغال نماید و تنها نیمی از اهداف عملیات محقق گردید

***

7- عملیات امام علی (ع)

جبهه : جنوب موقعیت : شمال سوسنگرد

تاریخ : ۲/۳۱ تا ۱۳۶۰/۳/۵

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : مشترک سازمان : مشترک

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۷ گردان پیاده و زرهی

عراق : ۱۲ گردان پیاده ، زرهی و مکانیزه

هدف عملیات : آزاد سازی تپه های الله اکبر

تلفات انسانی عراق : ۷۰۰ نفر

توضیحات : با وجود اینکه دشمن از سه طرف شهر سوسنگرد را در محاصره داشت ، اهمیت محور شمال مهمتر

بود چون وجود تپه های الله اکبر در این قسمت ، باعث دید دشمن روی شهر شده بود . عملیات امام علی (ع) با

. هدف آزادسازی ایت تپه ها انجام شد و با موفقیت پایان یافت

***

8- عملیات فرمانده کل قوا

جبهه : جنوب موقعیت : جنوب دارخوئین

تاریخ : ۲۱ تا ۱۳۶۰/۳/۲۵

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : سپاه سازمان : سپاه

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۲ گردان پیاده و زرهی

عراق : ۴ گردان پیاده ، زرهی و مکانیزه

هدف عملیات: تصرف استحکامات دشمن در جنوب دارخوئین

تلفات انسانی عراق: ۵۲۰ نفر

توضیحات: در اوایل جنگ، دشمن با عبور از کارون و محاصره آبادان سعی کرد از جاده آبادان-اهواز به سمت اهواز پیشروی کند. ایران در این محور بجز چند نیروی ژاندارم محلی هیچ نیرویی نداشت. اما تعدادی از نیروهای سپاه اصفهان که از جبهه کردستان با هدف پیوستن به مدافعان خرمشهر حرکت کرده بودند، در نزدیکی روستای دارخوئین جلوی پیشروی عراقی‌ها را گرفتند. عراق بعد از آنکه نتوانست به پیشروی در این محور ادامه دهد اقدام به ایجاد استحکامات نفوذناپذیری در جنوب دارخوئین کرد و تبلیغات فراوانی روی آن انجام داد. همزمان با برکناری بنی صدر از فرماندهی کل قوا توسط امام (ره)، نیروهای سپاه که از مدتها قبل برای اجرای این عملیات برنامه ریزی کرده بودند، با نامگذاری عملیات خود با عنوان خمی، فرمانده کل قوا، دست به حمله زده و این استحکامات را تصرف کردند. کارشناسان نظامی جهان در آن زمان، این عملیات کوچک را یک پیروزی استراتژیک بسیار مهم ارزیابی کرده و شکست حصر آبادان را پیشبینی نمودند.

***

9- عملیات رجایی و باهنر

جبهه: غرب موقعیت: شمال سرپل ذهاب

تاریخ: ۱۱ تا ۱۶/۶/۱۳۶۰

نوع تک: نیمه گسترده

فرماندهی: مشترک سازمان: مشترک

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۷ گردان پیاده و زرهی

عراق: ۹ گردان پیاده، زرهی و مکانیزه

هدف عملیات: تصرف ارتفاعات قراویز و کوره موش در شمال دشت ذهاب

تلفات انسانی عراق: ۲۱۳۰ نفر

توضیحات: با وجود شش روز نبرد بی‌امان در منطقه عملیاتی، فشار دشمن باعث شد تا نیروهای ایرانی در نهایت به مواضع اولیه عقب‌نشینی نمایند. این عملیات تنها چند روز بعد از شهادت رجایی و باهنر انجام گردید.

***

10 - عملیات ثامن الائمه

جبهه: جنوب موقعیت: شمال آبادان

تاریخ: ۱۳۶۰/۷/۵

نوع تک: گسترده

فرماندهی: مشترک سازمان: مشترک

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۳۰ گردان پیاده و زرهی و ۸ گردان توپخانه

عراق: ۳۱ گردان پیاده، زرهی، مکانیزه و کماندویی

(هدف عملیات: شکست حصر آبادان به فرمان امام خمینی (ره))

تلفات انسانی عراق: ۳۳۰۰ نفر

توضیحات: نخستین عملیات گسترده موفق نیروهای ایران در یکمین سالگرد آغاز جنگ تحمیلی با هدف شکست محاصره آبادان انجام گرفت. سرعت عملکرد نیروهای ایرانی در این عملیات چنان بود که کارشناسان غربی آن را با سرعت پیشروی نیروهای آلمانی در خاک لهستان طی جنگ جهانی دوم مقایسه می کردند، به نحوی که با وجود مقاومت نیروهای عراقی در یکی از محورها، نیروهای ایرانی در سایر محورها با سرعت شگفتی، همه اهداف را تصرف کرده و محور مقاومت کننده را به محاصره درآوردند. البته پیش از این عملیات، به علت غریب الوقوع بودن حمله نیروهای ایرانی، صدام دستور داده بود تا تعدادی از واحدهای نخبه! و نورچشمی اش از منطقه خارج شوند

چند روز بعد، هواپیمای حامل فرماندهان عال رتبه سپاه و ارتش: فلاحی، فکوری، نامجو، کلاهدوز و جهان آرا، حین بازگشت به تهران سقوط کرد و این عزیزان که طراحان اصلی عملیات ثامن الائمه بودند به شهادت رسیدند.

***

11 - عملیات طریق القدس

جبهه: جنوب موقعیت: غرب سوسنگرد

تاریخ: ۸ تا ۱۳۶۰/۹/۱۵

نوع تک: گسترده

فرماندهی: مشترک سازمان: مشترک

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۳۲ گردان پیاده و زرهی

عراق: ۵۷ گردان پیاده، زرهی، مکانیزه و کماندویی، ۴ گردان گارد ریاست جمهوری و ۶ گردان توپخانه

هدف عملیات: آزاد سازی شهر بستان

تلفات انسانی عراق: ۹۰۴۶ نفر

توضیحات: اهمیت استراتژیک این عملیات بدان جهت است که نیروهای ایرانی با دور زدن قوای دشمن از طریق تپه های رملی غیرقابل عبور شمال بستان، با غافلگیری کامل همزمان به کلیه خطوط دشمن از دهلاویه تا تنگه مرزی چزابه حمله کردند. البته مقاومت دشمن در جنوب منطقه عملیاتی، پیشروی در این محور را ممکن نساخت اما چند روز بعد که عراق سعی کرد از این منطقه به سمت بستان پاتک کرده و شهر را دوباره اشغال کند متحمل تلفات سنگینی شد و به ناچار تا جنوب رودخانه نیشان که بسیار بیشتر از هدف پیشینی شده در عملیات بود، عقب نشینی کرد.

***

12- عملیات مطلع الفجر

جبهه: غرب موقعیت: شمال گیلان غرب و جنوب سرپل ذهاب

تاریخ: ۹/۲۰ تا ۱۰/۶/۱۳۶۰

نوع تک: نیمه گسترده

فرماندهی: مشترک سازمان: مشترک

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۱۸ گردان پیاده و زرهی

عراق: ۲۷ گردان پیاده، زرهی و کماندویی

هدف عملیات: آزادسازی ارتفاعات غرب گیلان غرب

تلفات انسانی عراق: ۲۱۴۰ نفر

توضیحات: با وجود تصرف بیشتر ارتفاعات هدف، پاتک های سنگین عراق این عملیات را هم ناکام گذاشت. اهمیت جبهه غرب برای عراق در این بود که اگر نیروهای ایرانی موفق به بازپس گیری ارتفاعات مرزی این منطقه می شدند، نسبت به نیروهای عراقی که در داخل خاک خود در موقعیت کم ارتفاع تری قرار می گرفتند، برتری یافته و امنیت بغداد را تهدید می نمودند. در جریان این عملیات غلامعلی پیچک، فرمانده سپاه در جبهه غرب که به عنوان یک نیروی عادی، ناشناس در عملیات شرکت کرده بود به شهادت رسید.

***

۱۳- عملیات محمد رسول الله ص

جبهه: شمال غرب موقعیت: غرب و شمال نوسود

تاریخ: ۱۲ و ۱۳/۱۰/۱۳۶۰

نوع تک: نیمه گسترده

فرماندهی: مشترک سازمان: مشترک

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۶ گردان پیاده

عراق: ۸ گردان پیاده

هدف عملیات: آزاد سازی ارتفاعات مرزی غرب و شمال نوسود

تلفات انسانی عراق: ۲۶۹۱ نفر

توضیحات: این عملیات، نخستین حمله بزرگی بود که در آن نیروهای ایرانی از مرز گذشته و در عمق خاک عراق پیشروی کردند و حتی شهرک مرزی طویله را تصرف نمودند اما به علت مشکل تدارکات به مواضع اولیه بازگشتند.

***

14 - عملیات فتح المبین

جبهه: جنوب موقعیت: غرب شوش و دزفول

تاریخ: ۲ تا ۱۳۶۱/۱/۱۰

نوع تک: گسترده

فرماندهی: مشترک سازمان: مشترک

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۱۳۳ گردان پیاده و زرهی

عراق: ۱۵۳ گردان پیاده، زرهی، مکانیزه و کماندویی و ۳ گردان گارد ریاست جمهوری و ۱۲ گردان توپخانه

هدف عملیات: آزادی منطقه اشغالی عظیم غرب منطقه شوش و دزفول

تلفات انسانی عراق: ۱۹۰۰۰ نفر

توضیحات: این عملیات در ابتدا قرار بود همزمان با دهه فجر انجام شود، اما عراقی ها که متوجه این قضیه شده بودند در منطقه تنگه چزابه دست به حمله زدند و هرچند ناکام ماندند اما عملیات فتح الفتوح ایران را به تاخیر انداختند. یک روز قبل از آغاز حمله، عراق یک بار دیگر، این بار در غرب شوش پاتک زد اما فرماندهان ایرانی برای مقابله با ادامه این رویه از سوی عراق، عملیات را طبق برنامه خود آغاز نمودند. نفوذ ۶ گردان از نیروهای ارتش و سپاه به عمق مواضع عراق باعث شد خطوط مقدم دشمن عملاً از پشتیبای توپخانه محروم بمانند و خیلی زود تسلیم گردند. هزاران سرباز سرگردان عراقی در این عملیات به اسارت درآمدند. به گفته یکی از اسرا، اگر نیروهای ایرانی امکان هلی برن به منطقه فکه را می یافتند می توانستند دو برابر اسرای گرفته شده را در حال فرار به داخل خاک عراق دستگیر نمایند. در آخرین روزهای عملیات، مقاومت تیپ ۱۰ زرهی عراق در تنگه ابوغریب، که آن زمان معروف ترین واحد ارتش عراق بود، باعث درگیری شدیدی گردید و کل عملیات را به خطر انداخت اما در نهایت این تیپ هم منهدم شد و نیروهای ایرانی در نزدیکی رودخانه . دویرج خط پدافندی تشکیل دادند

***

15- عملیات بیت المقدس

جبهه: جنوب موقعیت: غرب کارون

تاریخ: ۲/۱۰ تا ۱۳۶۱/۳/۳

نوع تک: گسترده

فرماندهی: مشترک سازمان: مشترک

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۱۴۴ گردان پیاده، زرهی و مکانیزه و ۲۰ گردان توپخانه

عراق: ۱۸۸ گردان پیاده، زرهی، مکانیزه و کماندویی، ۱۲ گردان مرزبان و ۳۰ گردان توپخانه

هدف عملیات: آزادسازی شهرهای خرمشهر و هویزه و پاکسازی غرب کارون

تلفات انسانی عراق: ۳۵۰۰۰ نفر

توضیحات: با فاصله اندکی از عملیات فتح المبین، عملیات نهوگ بعدی ایران آغاز شد. مواضع صعب العبور

دشمن در محور کرخه کور باعث شکست عملیات در این محور گردید، اما نیروی اصلی ایران با عبور از

کارون که عراقی‌ها نابخردانه آن را رها کرده بودند جاده اهواز-خرمشهر را آزاد کرده و پس از دفع پاتک عراق به سمت مرز پیشروی نمودند. در این مقطع دشمن نیروهایش را از هویزه و کرخه کور عقب کشید تا محاصره نشوند و ایرانی‌ها بعد از پر کردن مناطق تخلیه شده، به سمت جنوب حمله کرده و خرمشهر را محاصره نمودند و در نهایت پس از چند درگیری جدی، نیروهای عراقی مستقر در شهر تسلیم شده و خرمشهر آزاد گردید. یکی از برادران لودرچی در خاطرات خود ذکر کرده است که وحشت نیروهای عراقی از سقوط محور خرمشهر-بصره باعث شده بود این نیروها مناطق شمالی این محور را رها کنند به نحوی که این برادر بدون مواجه شدن با مقاومتی در حال احداث خاکریز در نزدیکی پاسگاه زبیر در داخل خاک عراق بوده که به ! عقب فراخوانده می‌شود

***

پس از عملیات بیت المقدس، به طور مقطعی وقفه‌ای در جبهه‌ها پیش آمد. عراق از چند منطقه در جبهه غرب که شدیداً به تله‌های انفجاری آلوده شده بود عقب‌نشینی کرد و تلویحاً خواستار آتش‌بس شد. تا جایی که برخی نیروهای ایرانی برای جنگ بر ضد اسرائیل راهی لبنان شدند اما با شدت گرفتن مجدد تبادل آتش بین طرفین و آشکار شدن تلاش عراق برای سازمان‌دهی مجدد نیروهایش، امام (ره) در سخنرانی مهمی فرمودند:

. راه قدس از کربلا می‌گذرد

***

۱۶- عملیات رمضان

جبهه: جنوب موقعیت: شرق بصره

تاریخ: ۴/۲۲ تا ۱۳۶۱/۵/۷

نوع تک: گسترده

فرماندهی: مشترک سازمان: مشترک

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۱۶۴ گردان پیاده، زرهی و مکانیزه و ۱۰ گردان توپخانه

عراق: ۱۶۲ گردان پیاده، زرهی و مکانیزه

هدف عملیات: تصرف مواضع دشمن در امتداد مرز شلمچه تا کوشک و تهدید شهر بصره

تلفات انسانی عراق: ۷۷۱۵ نفر

توضیحات: عملیات با هدف اصلی تصرف مواضع معروف به مثلثی عراق در منطقه انجام گرفت و پس از آنکه این مواضع به سرعت سقوط کردند نیروهای ایرانی پیشروی را به عمق ادامه داده و تا انتهای کانال پرورش ماهی نزدیک شط العرب و شمال شرقی بصره پیشروی نمودند، اما این پیشروی بدون هیچ گونه پوشش و پشتیبانی انجام شد، در نتیجه نیروهای عراقی که توانسته بودند پل‌های روی کانال را حفظ کنند به پشت نیروهای ایرانی آمده و آنها را به محاصره در آوردند. این یکی از دردناک‌ترین و پرتلفات‌ترین عملیات‌های ایران بود و فقط بخشی از واحدهای محاصره شده توانستند از منطقه عقب‌نشینی کنند. عملیات طی روزهای بعد با هدف انهدام

. نیروهای عراقی ادامه یافت تا پیروزی بدست آمده باعث تشویق آنها به پیشروی نگردد

***

۱۷- عملیات مسلم بن عقیل

جبهه : غرب موقعیت : غرب سومار

تاریخ : ۹ تا ۱۳/۷/۱۳۶۱

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : مشترک سازمان : مشترک

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۳۳ گردان پیاده ، زرهی و مکانیزه ، ۵ گردان هواپرد و ۵ گردان توپخانه

عراق : ۳۱ گردان پیاده ، زرهی ، مکانیزه و کماندویی ، یک گردان جیش الشعبی و ۷ گردان توپخانه

هدف عملیات : آزادسازی ارتفاعات غرب سومار و پیدا کردن دید روی شهر مندلی عراق

تلفات انسانی عراق : ۱۰۳۴ نفر

توضیحات : شهر سومار در جریان عقب نشینی عراق بعد از عملیات بیت المقدس آزاد شده بود اما در اشغال

ماندن ارتفاعات مرزی منطقه ، به دشمن برتری می داد . البته عدم توجه نیروهای ایرانی به این محور باعث شده

بود تا این عملیات جنبه غافلگیر کننده داشته باشد تا جایی که بعضی فرماندهان معتقد بودند که حمله باید تا

تصرف شهر مندلی ادامه یابد . اما اکتفا به تصرف ارتفاعات مرزی و نزدیکی این منطقه به مرکز عراق باعث شد

تا با تجمع نیروهای عراقی ، عملیات بعدی بنام عملیات امام زین العابدین (ع) ، با هدف تصرف شهر مندلی ،

. که با فاصله چند روز بعد انجام گرفت ناکام بماند

***

۱۸- عملیات محرم

جبهه : جنوب موقعیت : جنوب موسیان

تاریخ : ۱۰ تا ۲۰/۸/۱۳۶۱

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : مشترک سازمان : مشترک

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۶۶ گردان پیاده ، زرهی و مکانیزه

عراق : ۴۶ گردان پیاده ، زرهی ، مکانیزه و کماندویی

هدف عملیات : تصرف ارتفاعات مرزی مشرف بر شهر العماره عراق

تلفات انسانی عراق : ۸۳۵۰ نفر

توضیحات : با هدف جبران ناکامی های اخیر و گشودن جبهه جدیدی جهت غافلگیری دشمن ، این عملیات

. انجام گرفت و با موفقیت پایان یافت

***

۱۹ - عملیات والفجر مقدماتی

جبهه : جنوب موقعیت : جنوب فکه

تاریخ : ۱۷ تا ۱۳۶۱/۱۱/۲۱

نوع تک : گسترده

فرماندهی : سپاه سازمان : مشترک

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۱۶۴ گردان پیاده ، زرهی و مکانیزه و ۲۳ گردان توپخانه

عراق : ۷۶ گردان پیاده ، زرهی و مکانیزه و ۴ گردان گارد ریاست جمهوری

هدف عملیات : تصرف مناطق شمال هورالهویزه با هدف وادار کردن عراق به قبول آتش بس

تلفات انسانی عراق : ۲۶۱۳ نفر

توضیحات : خیانت منافقین باعث شد تا نیروهای دشمن کاملاً در برابر حمله نیروهای ایرانی آماده باشند و در

. نهایت نیروهای ایرانی به مواضع اولیه خود بازگشتند

***

۲۰ - عملیات والفجر ۱

جبهه : جنوب موقعیت : شمال فکه

تاریخ : ۲۱ تا ۱۳۶۲/۱/۲۸

نوع تک : گسترده

فرماندهی : ارتش سازمان : مشترک

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۱۳۲ گردان پیاده ، زرهی و مکانیزه و ۱۸ گردان توپخانه

عراق : ۱۲۸ گردان پیاده ، زرهی ، مکانیزه و کماندویی

هدف عملیات : پیشروی به سمت شهر العماره عراق

تلفات انسانی عراق : ۸۸۵۰ نفر

توضیحات : مقاومت نیروهای عراقی در برخی محورها و حجم بی سابقه آتش توپخانه دشمن باعث شد لتدر

. نهایت نیروهای ایرانی به مواضع اولیه خود بازگردند

***

۲۱ - عملیات والفجر ۲

جبهه : شمال غرب موقعیت : غرب پیرانشهر

تاریخ : ۴/۲۹ تا ۱۳۶۲/۵/۱۳

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : مشترک سازمان : مشترک

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۲۴ گردان پیاده و مکانیزه

عراق : ۳۶ گردان پیاده و کماندویی

هدف عملیات: گشودن جبهه جدید در شمالغرب و بستن یکی از راه های اصلی تردد ضد انقلاب به داخل کشور

تلفات انسانی عراق: ۴۱۶۴ نفر

توضیحات: این عملیات با موفقیت انجام گرفت و منطقه عمومی حاج عمران که مهمترین پادگان نظامی عراق در شمال شرق این کشور بود به تصرف نیروهای ایران در آمده و آتش توپخانه دشمن از شهر پیرانشهر دور گردید. مصطفی ردانی پور، فرمانده روحانی مشهور اصفهان در پایان این عملیات به شهادت رسید و پیکرش . هیچگاه یافت نشد

***

۲۲- عملیات والفجر ۳

جبهه: غرب موقعیت: مهران

تاریخ: ۷ تا ۱۳۶۲/۵/۲۰

نوع تک: نیمه گسترده

فرماندهی: مشترک سازمان: مشترک

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۳۲ گردان پیاده، زرهی و مکانیزه و ۴ گردان توپخانه

عراق: ۵۸ گردان پیاده، زرهی، مکانیزه و کماندویی و ۳ گردان توپخانه

هدف عملیات: تامین امنیت شهر مهران

تلفات انسانی عراق: ۱۰۵۰۹ نفر

توضیحات: شهر مهران هم بعد از عملیات بیت المقدس آزاد شد اما حضور دشمن در ارتفاعات شهر، عملاً شهر را بی دفاع کرده بود. عملیات والفجر ۳ با هدف آزاد سازی این ارتفاعات انجام گرفت و با وجود آزادی ارتفاعات شمالی موسوم به کله قندی، پاتک شدید عراق در محور غرب مهران مانع از تثبیت اهداف در این قسمت گردید.

***

23 - عملیات والفجر ۴

جبهه: شمال غرب موقعیت: شمال مریوان

تاریخ: ۷/۲۷ تا ۱۳۶۲/۸/۳۰

نوع تک: گسترده

فرماندهی: مشترک سازمان: مشترک

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۷۱ گردان پیاده، زرهی و مکانیزه و ۱۱ گردان توپخانه

عراق: ۱۴۱ گردان پیاده، زرهی، مکانیزه و کماندویی، ۸ گردان گارد ریاست جمهوری و ۷ گردان توپخانه

هدف عملیات: تصرف دشت شیلر و انهدام پایگاه های نفوذ دشمن و ضد انقلاب به داخل کشور

تلفات انسانی عراق : ۱۸۷۸۵ نفر

توضیحات : دشت شیلر به عنوان یک تو رفتگی عمیق از خاک عراق در داخل خاک ایران ، به عنوان پایگاهی برای نفوذ ضد انقلاب و عوامل خرابکار دشمن مورد استفاده بود . عملیات والفجر ۴ در ابتدا یک عملیات محدود برای تصرف این دشت بود ، اما مقاومت شدید عراق این عملیات را تبدیل به یکی از بزرگترین رویارویی های دو طرف در طول ۸ سال جنگ کرد . در نهایت ایران تنها موفق به تصرف دشت شیلر گردید بلکه تا ارتفاعات کانی مانگا پیشروی نمود و شهر پنجوین عراق را تصرف کرد اما تخریب گسترده شهر از سوی عوامل رژیم بعث باعث گردید تا شهر به عنوان یک هدف غیر استراتژیک رها شده و نیروهای ایرانی در ارتفاعات اطراف مستقر شوند ، ضمن آنکه این عملیات خطوط جبهه را به شهر سلیمانیه عراق بسیار نزدیک کرد . لشکر ۱۴ امام حسین (ع) اصفهان ، در این عملیات نقش مهمی بر عهده داشت و این عملیات از نقاط عطف تاریخ این لشکر به حساب می آید .

***

۲۴- عملیات خیبر

جبهه : جنوب موقعیت : هورالهوریزه

تاریخ : ۳ تا ۱۳۶۲/۱۲/۲۲

نوع تک : گسترده

فرماندهی : مشترک سازمان : مشترک

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۲۸۳ گردان پیاده و زرهی و ۷ گردان توپخانه
عراق : ۱۸۸ گردان پیاده ، زرهی ، مکانیزه و کماندویی ، ۴ گردان گارد ریاست جمهوری و ۳۰ گردان توپخانه
هدف عملیات : گشودن جبهه جدید علیه دشمن و قطع محور بصره-العماره
تلفات انسانی عراق : ۱۶۱۴۰ نفر

توضیحات : یکی از بزرگترین دستاوردهای نظامی ۸ سال دفاع مقدس این بود که طراحان نظامی ایران ثابت کردند غیرممکن را نمی شناسند . هرگاه در جبهه ای رکود ایجاد می شد به سرعت راهی برای گشودن جبهه جدید پیشنهاد می کردند و عملیات خیبر هم یکی از این پیشنهادات بود . دشمن هیچگاه تصور نمی کرد نیروهای ایرانی بدون پشتیبانی توپخانه و قوای زرهی ، عرض چند ده کیلومتری هورالهوریزه را پهلو و خود را به دجله برسانند . طبق طرح عملیات ، نیروهای ایرانی از سه محور هورالهوریزه ، طلاییه و شلمچه دست به حمله می زدند . نیروهای ایرانی با عبور از هورالهوریزه و تصرف جزایر مجنون ، خود را به ساحل دجله رسانده و با عبور از آن جاده بسیار مهم بصره-العماره را تصرف می کردند . نیروهای عمل کننده در محور طلاییه و شلمچه هم با پیشروی به سمت شط العرب و تصرف نشوه ، از طریق جاده نشوه-قرنه ، ادوات سنگین را به شمال اعزام می کردند تا منطقه تثبیت گردد . عملیات در محور هورالهوریزه با موفقیت همراه بود و در چند محور نیروهای ایران به ساحل دجله دست یافته و از آن عبور کردند ، اما مقاومت شدید نیروهای عراقی در طلاییه و شلمچه که

برای اولین بار به طور گسترده اقدام به استفاده از سلاح های شیمیایی نمودند ، باعث شد تا پیشروی در این دو محور شکست بخورد و نیروهای محور دجله بدون پشتیبانی ، در مقابل پاتک های عراق به ناچار به جزایر مجنون عقب نشینی کردند . تلاش عراق برای بازپس گیری جزایر ادامه یافت و بی سابقه ترین حملات زرهی ، توپخانه ای و شیمیایی علیه نیروهای ایرانی انجام گرفت بویژه اینکه دشمن پل بین مجنون جنوبی و طلایه را حفظ کرده و از این طریق ستون تانک های خود را به سمت نیروهای روانه می کرد که سنگین ترین سلاحشان آر.پی.جی بود . با این حال نیروهای ایرانی بالاخره موفق شدند تسلط خود بر جزایر را تثبیت کنند و عراقی ها کوتاه آمدند . در این عملیات سرداران زیادی همچون حمید باکری ، همت و زجاجی به شهادت رسیدند و . حسین خرازی جانباز گردید

***

۲۵- عملیات عاشورا

جبهه : غرب موقعیت : جنوب سومار

تاریخ : ۲۶ تا ۱۳۶۳/۷/۳۰

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : سپاه سازمان : مشترک

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۱۴ گردان پیاده و زرهی و ۵ گردان توپخانه

عراق : ۲۷ گردان پیاده و زرهی ، مکانیزه ، کماندویی و گارد

هدف عملیات : آزاد سازی ارتفاعات گرکنی و بخشی از ارتفاعات میمک

تلفات انسانی عراق : ۱۶۹۰ نفر

توضیحات : ارتفاعات گرکنی و فصیل آزاد گردید اما تلاش برای آزاد سازی کامل دامنه غربی ارتفاعات

. میمک نتیجه ایی نداشت

***

۲۶- عملیات بدر

جبهه : جنوب موقعیت : هورالهوریزه

تاریخ : ۱۹ تا ۱۳۶۳/۱۲/۲۶

نوع تک : گسترده

فرماندهی : سپاه سازمان : مشترک

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۱۱۵ گردان پیاده ، زرهی و مکانیزه

عراق : ۹۸ گردان پیاده ، زرهی ، مکانیزه و کماندویی ، ۲۸ گردان گارد ریاست جمهوری و ۹ گردان توپخانه

هدف عملیات : انهدام مواضع دشمن در شرق و غرب دجله و در صورت امکان قطع جاده بصره-العماره

تلفات انسانی عراق : ۱۳۲۰۰ نفر

توضیحات: در سالگرد عملیات خیبر، نیروهای ایرانی بار دیگر در همان محور دست به حمله زدند اما این بار چون امیدی به گشودن جبهه طلاییه و پشتیبانی زرهی از حمله وجود نداشت، هدف اصلی انهدام دژهای معروف دشمن در دو طرف دجله قرار گرفت. عملیات با موفقیت انجام شد اما با توجه به پاتک های سنگین دشمن مواضع تصرف شده، تثبیت نگردید و نیروهای ایرانی به داخل هورالهوریزه عقب نشینی کردند. البته این بار هورالهوریزه کاملاً در اختیار نیروهای ایران قرار گرفت و خط اول عراق ساحل غربی آن شد. در این عملیات سرداران موسوی و مهدی باکری به شهادت رسیدند. همچنین از شهدا معروف این عملیات می توان به شهید نوجوان پهلوان سعید طوقانی اشاره کُند که در سالهای قبل و اوایل انقلاب، با وجود سن کم از نامداران ورزش باستانی به شمار می رفت.

***

۲۷- عملیات قادر

جبهه: شمال غرب موقعیت: امتداد مرز استان آذربایجان و عراق

تاریخ: ۴/۲۴ تا ۱۳۶۴/۶/۱۸

نوع تگ: گسترده

فرماندهی: ارتش سازمان: مشترک

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۳۰ گردان پیاده و ۹ گردان توپخانه

عراق: ۲۹ گردان پیاده، زرهی و کماندویی

هدف عملیات: گسترش منطقه آزاد شده شمال عراق

تلفات انسانی عراق: ۱۵۲۰ نفر

توضیحات: بعد ناکامی عملیات بدر، به سپاه دستور داده شد تا دست به بازسازی خود بزند و منطقه بین اشنویه تا پیرانشهر که برای عملیات تابستانی سپاه آماده شده بود در اختیار ارتش قرار گرفت. نیروهای ارتش طی دو ماه چندین بار سعی کردند در این منطقه دست به حمله بزنند اما کاری از پیش نبردند و عملاً بسیاری از پایگاه ها و معابر نفوذ سپاه طی این عملیات ها لو رفته یا منهدم گردید

***

۲۸- عملیات والفجر ۸

جبهه: جنوب موقعیت: جنوب آبادان

تاریخ: ۱۳۶۴/۱۱/۲۰ تا ۱۳۶۵/۲/۹

نوع تگ: گسترده

فرماندهی: سپاه سازمان: سپاه

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۱۴۰ گردان پیاده و ۱۶ گردان توپخانه

عراق: ۲۴۱ گردان پیاده، زرهی، مکانیزه، کماندویی و گارد

هدف عملیات: تصرف شبه جزیره فاو

تلفات انسانی عراق: ۵۲۱۰۵ نفر

توضیحات: عبور از عرض اروند رود یکی از آن شاهکارهای نظامی در تاریخ جنگ ها به شمار می رود. در اهمیت بندر و شبه جزیره فاو همین بس که عراق با قبول تلفات بسیار سنگینی، بیش از ۸۰ شبانه روز برای بازپس گیری منطقه تلاش می کرد و ۳۹ جنگنده خود را در این منطقه از دست داد. هرچند دشمن نتوانست فاو را بازپس گیرد، اما حملات مکرر آنها باعث شد تا هدف نهایی نیروهای ایرانی که گشودن جبهه جدید و پیشروی در جنوب بصره بود به جایی نرسد.

***

۲۹- عملیات والفجر ۹

جبهه: شمال غرب موقعیت: شرق سلیمانیه

تاریخ: ۵ تا ۱۳۶۴/۱۲/۹

نوع تک: نیمه گسترده

فرماندهی: سپاه سازمان: سپاه

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۲۶ گردان پیاده و زرهی و ۴ گردان توپخانه

عراق: ۱۰ گردان پیاده، زرهی و کماندویی و ۲ گردان توپخانه

هدف عملیات: نزدیک شدن به شهر سلیمانیه عراق و مقابله با تجمع نیروهای عراق در فاو

تلفات انسانی عراق: ۱۶۳۴

توضیحات: در این عملیات منطقه گسترده ایی از کردستان عراق به تصرف ایران در آمد و شهر سلیمانیه در برد آتش ایران قرار گرفت. اما طی هفته های بعد به دلیل پاره ایی مشکلات از جمله بمب باران شیمیایی چند روستای کردنشین از سوی عراق، نیروهای ایرانی به مواضع اولیه خود بازگشتند.

***

در اوایل سال ۶۵، ارتش عراق با سازماندهی مجدد و افزایش واردات سلاح های مختلف متعارف و کشتار جمعی، موقتاً در موضع برتری قرار گرفت و با استراتژی معروف به دفاع متحرک در چند جبهه دست به حمله زد که مهمترین دستاوردش اشغال مجدد شهر مهران بود.

***

۳۰- عملیات کربلای ۱

جبهه: غرب موقعیت: مهران

تاریخ: ۹ تا ۱۳۶۵/۴/۱۹

نوع تک: گسترده

فرماندهی: سپاه سازمان: سپاه

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۳۷ گردان پیاده و زرهی و ۶ گردان توپخانه
عراق: ۱۱۱ گردان پیاده، زرهی، مکانیزه، کماندویی و گارد و ۹ گردان توپخانه
هدف عملیات: آزادسازی مهران

تلفات انسانی عراق: ۱۱۲۱۰ نفر

توضیحات: طی نبرد سختی که در این عملیات رخ داد، نیروهای عراقی با وجود برتری کامل نفر و تجهیزات
. متحمل تلفات سنگینی شده و شهر مهران و ارتفاعات اطراف آن آزاد گردید

***

۳۱- عملیات کربلای ۲

جبهه: شمال غرب موقعیت: غرب پادگان حاج عمران

تاریخ: ۱۰ و ۱۱/۶/۱۳۶۵

نوع تکر: نیمه گسترده

فرماندهی: مشترک سازمان: مشترک

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۲۶ گردان پیاده و ۴ گردان توپخانه

عراق: ۳۰ گردان پیاده، زرهی و کماندویی و ۵ گردان توپخانه

هدف عملیات: بازپس گیری ارتفاعات ۲۴۳۵ و ۲۵۱۹

تلفات انسانی عراق: ۳۲۷۷ نفر

توضیحات: ارتفاعات ۲۴۳۵ و ۲۵۱۹، مشرف بر پادگان حاج عمران، از جمله نقاطی بود که در جریان دفاع
متحرک عراق سقوط کرده بود. در این عملیات ارتفاع ۲۴۳۵ تصرف شد اما تلاش برای آزادی ارتفاع دوم

. ناکام ماند

***

۳۲- عملیات فتح ۱

جبهه: شمال غرب موقعیت: کرکوک

تاریخ: ۱۹ و ۲۰/۷/۱۳۶۵

نوع تکر: نامنظم

فرماندهی: سپاه سازمان: سپاه

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۲ گردان نیروی ویژه، ۱ گردان ادوات و ۲ گردان از نیروهای اتحادیه میهنی

کردستان عراق

عراق: نامشخص

هدف عملیات: وارد کردن خسارت در عمق و ممانعت از تمرکز قوای عراق در جبهه ها

تلفات انسانی عراق: ۶۰۰ نفر

توضیحات: از مدتها قبل سپاه با ایجاد پایگاه هایی در شمال عراق، با گروههای ضد بعثی کردستان عراق همکاری می کرد. پیش از این عملیات های مشترکی انجام شده بود اما عملیات فتح ۱ را می توان مهمترین همکاری دو طرف دانست. در این عملیات نیروهای ایرانی و کرد با طی مسیر ۱۵۰ کیلومتری در عمق خاک عراق، با بستن جاده های منتهی به شهر کرکوک، به پالایشگاه و چند مقر نظامی این شهر حمله کرده و سپس با کمترین تلفات به مواضع خودی بازگشتند

***

33- عملیات کربلای ۴

جبهه: جنوب موقعیت: جنوب و غرب خرمشهر

تاریخ: ۳ تا ۱۰/۵/۱۳۶۵

نوع تک: گسترده

فرماندهی: سپاه سازمان: سپاه

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۲۵۰ گردان پیاده و ۲۶ گردان توپخانه

عراق: ۱۲۳ گردان پیاده، زرهی، مکانیزه، کماندویی و گارد

هدف عملیات: تصرف کامل شبه جزیره فاو، شهرک ابوخصیب و محاصره بصره

تلفات انسانی عراق: ۸۰۶۰ نفر

توضیحات: سپاه برای انجام این عملیات ک در صورت پیروزی سرنوشت جنگ را مشخص می کرد تمام منابع خود را بسیج نمود و همین تمرکز نیرو باعث هوشیاری عراق گردید ضمن آنکه با کمک ماهواره های جاسوسی آمریکایی، عراقی ها حتی از مکان معابر نفوذ نیروهای ایران خبر داشتند! با آغاز عملیات، هرچند در چند محور نیروهای ایرانی موفق به پیشروی شده و حتی لشکر ۱۴ امام حسین (ع) توانست به تاسیسات پالایشگاه بصره نفوذ کند، آمادگی عراق و مقاومت شدید همراه با آتش سنگین توپخانه و بمب باران گسترده شیمیایی، باعث شد تا نیروهای ایرانی ۴۸ ساعت بعد از آغاز حمله به مواضع اولیه بازگردند

***

34- عملیات کربلای ۵

جبهه: جنوب موقعیت: شلمچه

تاریخ: ۱۰/۱۹ تا ۱۳۶۵/۱۲/۴

نوع تک: گسترده

فرماندهی: سپاه سازمان: سپاه

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۲۰۰ گردان پیاده و ۲۴ گردان توپخانه

عراق: ۴۹۳ گردان پیاده، زرهی، مکانیزه، کماندویی و گارد و ۴۶ گردان توپخانه

هدف عملیات: آزاد سازی شلمچه و پیشروی به سمت بصره

تلفات انسانی عراق : ۹۲۳۶۵ نفر

توضیحات : عملیات کربلای ۵ بدون شک بزرگترین رویارویی نظامی ایران و عراق در طول ۸ سال جنگ تحمیلی می باشد . عراق با تصور اینکه بعد از کربلای ۴ ، ایران از حمله در این جبهه منصرف شده ، با آغاز عملیات کاملاً غافلگیر گردید و نیروهای ایرانی توانستند تا نزدیکی شهر بصره پیشروی کنند اما اهمیت این شهر باعث شد تا عراق با بسیج کلیه امکانات خود و استفاده بسیار گسترده از سلاح های شیمیایی دست به مقابله زد . تصور اینکه بیش از ۷۰۰ گردان عملیاتی در منطقه ایی به وسعت شهر تهران در حال جنگ با یکدیگر باشند از آن نادر وقایع ثبت شده در تاریخ جنگها می باشد . هرچند عراق توانست تا حدودی جلو پیشروی نیروهای ایرانی را سد کند اما پیروز اصلی این عملیات سپاه ایران بود که توانست خطوط جبهه را تا نزدیکی شهر بصره گسترش دهد . در روزهای پایانی همین عملیات بود که سردار حاج حسین خرازی به شهادت رسید . بعد از اعلام خبر شهادت وی عراق دست به پاتک گسترده ایی زد که ناکام ماند ، اسرای عراقی می گفتند به ما گفته ! شده بزرگترین فرمانده جبهه ایران به شهادت رسیده است

***

۳۵- عملیات کربلای ۶

جبهه : غرب موقعیت : نفت شهر

تاریخ : ۲۳ و ۲۴ / ۱۰ / ۱۳۶۵

نوع تک : گسترده

فرماندهی : ارتش سازمان : ارتش

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۳۶ گردان پیاده و زرهی و ۲ گردان توپخانه

عراق : ۴۴ گردان پیاده ، زرهی و مکانیزه

هدف عملیات : آزاد سازی نفت شهر و تصرف نفت خانه عراق و ممانعت از تمرکز قوای دشمن در بصره

تلفات انسانی عراق : ۳۰۰۰ نفر

توضیحات : در حالیکه تمامی نیروی سپاه برای عملیات کربلای ۵ بسیج شده بود ، ارتش جهت اجرای یک حمله انحرافی که هم جلوی انتقال نیروهای عراقی به سمت بصره گرفته شود و هم هدف مهمی داشته باشد ، وارد عمل شد . اما حضور نیروهای دشمن بر روی ارتفاعات منطقه و نوع عملیات نیروی ارتش در دل دشت . باعث ناکامی این عملیات گردید

***

۳۶- عملیات تکمیلی کربلای ۵

جبهه : جنوب موقعیت : شلمچه

تاریخ : ۳ تا ۱۳ / ۱۲ / ۱۳۶۵

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : سپاه سازمان : سپاه

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۳۰ گردان پیاده

عراق : ۸۰ گردان پیاده ، زرهی ، مکانیزه و کماندویی و ۱۰ گردان توپخانه

هدف عملیات : ترمیم خطوط خودی در غرب نهر جاسم جهت تکمیل عملیات کربلای ۵

تلفات انسانی عراق : ۱۰۲۶۵ نفر

توضیحات : در شرایطی که هنوز عملیات کربلای پنج کاملاً پایان نیافته بود ، به علت خستگی و تلفات نیروهای

خودی ، خط جبهه در غرب نهر جاسم کامل نشده بود ، بنابراین با سازماندهی مجدد گردان هایی که هنوز

. توانایی عملیاتی داشتند ، برای حمله اقدام گردید و خط مورد نظر با عقب راندن قوای عراقی تشکیل شد

***

۳۷- عملیات کربلای ۷

جبهه : شمال غرب موقعیت : غرب پادگان حاج عمران

تاریخ : ۱۳ تا ۱۳۶۵/۱۲/۱۷

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : ارتش سازمان : ارتش

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۹ گردان پیاده

عراق : ۲۹ گردان پیاده ، زرهی و کماندویی

هدف عملیات : تصرف ارتفاع ۲۵۱۹ و حفظ اعتبار ارتش

تلفات انسانی عراق : ۳۲۷۲ نفر

توضیحات : پس از شکست عملیات کربلای ۶ ، ارتش مسئولیت بازپس گیری ارتفاع ۲۵۱۹ را بر عهده گرفت

. و پس از نبرد سختی موفق به این کار گردید

***

۳۸- عملیات کربلای ۸

جبهه : جنوب موقعیت : شلمچه

تاریخ : ۱۸ تا ۱۳۶۶/۱/۲۲

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : سپاه سازمان : سپاه

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۳۰ گردان پیاده

عراق : ۹۴ گردان پیاده ، زرهی ، مکانیزه ، کماندویی و گارد و ۴۵ گردان توپخانه

هدف عملیات : تصرف استحکامات دشمن در شمال و جنوب کانال پرورش ماهی

تلفات انسانی عراق : ۱۲۲۶۰ نفر

توضیحات: با وجود اینکه نیروهای سپاه شدیداً از نظر تجهیزات و نیروی انسانی در مضیقه بودند توانستند اهداف مورد نظر را تصرف کنند اما در آخرین لحظه، استفاده گسترده عراق از سلاح های شیمیایی باعث عقب نشینی نیروهای ایرانی گردید .
***

۳۹- عملیات کربلای ۱۰

جبهه: شمال غرب موقعیت: شمال سلیمانیه

تاریخ: ۱/۲۵ تا ۱۳۶۶/۲/۵

نوع تک: گسترده

فرماندهی: سپاه سازمان: سپاه

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۵۰ گردان پیاده و ۶ گردان توپخانه و ۴۰۰۰ نیروی اتحادیه میهنی کردستان عراق

عراق: ۴۰ گردان پیاده، زرهی، مکانیزه و کماندویی

هدف عملیات: پیشروی در شمال سلیمانیه و تهدید این شهر

تلفات انسانی عراق: ۲۷۱۰ نفر

توضیحات: مسدود شدن جبهه جنوب باعث گردید تا سپاه یک بار دیگر در جبهه شمال غرب وارد عمل شود. با وجود اینکه در این عملیات ۲۵۰ کیلومتر مربع از خاک عراق تصرف شد، اهداف مورد نظر عملیات حاصل نگردید .
***

۴۰- عملیات نصر ۴

جبهه: شمال غرب موقعیت: شمال سلیمانیه

تاریخ: ۳/۲۱ تا ۱۳۶۶/۴/۵

نوع تک: نیمه گسترده

فرماندهی: سپاه سازمان: سپاه

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۲۹ گردان پیاده و ۷ گردان توپخانه

عراق: ۵۳ گردان پیاده، زرهی، مکانیزه، کماندویی و گارد و ۵ گردان توپخانه

هدف عملیات: تصرف شهر استراتژیک ماووت در شمال سلیمانیه

تلفات انسانی عراق: ۶۵۵۷ نفر

توضیحات: شهر ماووت یکی از اهداف حاصل نشده عملیات کربلای ۱۰ بود. در شرایطی که تحرکات ناوهای آمریکایی در خلیج فارس باعث شده بود سپاه برخی از واحدهای خود را به استان های جنوبی اعزام کند، موقعیت استراتژیک مناسب جبهه شمال غرب را از دست نداده و همچنان در حالت آفندی باقی مانده و در این

. عملیات شهر استراتژیک ماووت در شمال سلیمانیه را تصرف نمودند

***

41- عملیات نصر ۷

جبهه : شمال غرب موقعیت : غرب سردشت

تاریخ : ۱۴ و ۱۳۶۶/۵/۱۵

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : سپاه سازمان : سپاه

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۱۰ گردان پیاده و ۹ گردان توپخانه

عراق : ۴۰ گردان پیاده ، زرهی ، مکانیزه و کماندویی و ۶ گردان توپخانه

هدف عملیات : آزاد سازی ارتفاعات مرزی سردشت

تلفات انسانی عراق : ۷۲۵۹ نفر

توضیحات : با وجود برتری ایران در جبهه کردستان ، ارتفاعات مرزی مشرف بر شهر سردشت همچنان در

اختیار عراق بود ، در این عملیات این ارتفاعات آزاد شده و در عوض شهر قلعه دیزه عراق در دید نیروهای

. ایرانی قرار گرفت

***

42- عملیات نصر ۸

جبهه : شمال غرب موقعیت : غرب ماووت

تاریخ : ۸/۲۹ تا ۱۳۶۶/۹/۵

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : سپاه سازمان : سپاه

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۱۱ گردان پیاده

عراق : ۲۳ گردان پیاده ، زرهی و کماندویی و ۲ گردان توپخانه

هدف عملیات : تصرف ارتفاع گرده رش با هدف تکمیل خط جبهه در غرب ماووت

تلفات انسانی عراق : ۵۰۰ نفر

توضیحات : سپاه همچنان به گسترش جبهه در استان سلیمانیه عراق ادامه داد و در این عملیات با تصرف ارتفاع

گرده رش ضمن تکمیل خطوط جبهه در غرب ماووت ابتکار عمل لازم برای گسترش به سمت شهر سلیمانیه را

. هم به دست آورد

***

۴۳- عملیات بیت المقدس ۲

جبهه : شمال غرب موقعیت : غرب ماووت

تاریخ : ۱۰/۱۵ تا ۱۳۶۶/۱۱/۲

نوع تک : گسترده

فرماندهی : سپاه سازمان : سپاه

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۱۰۵ گردان پیاده و زرهی و ۴ گردان توپخانه

عراق : ۵۰ گردان پیاده ، زرهی ، کماندویی و گارد

هدف عملیات : پیشروی در شمال سلیمانیه و تهدید جدی شهر

تلفات انسانی عراق : ۳۲۸۵ نفر

توضیحات : با وجود اینکه پیشینی می شد این عملیات به علت سرمای فصل زمستان ناکام خواهد ماند ، با هدف

غافلگیری دشمن و کسب یک پیروزی قاطع در جبهه سلیمانیه این عملیات اجرا شد که با توجه به سرما و بارش

. برف شدید نیروهای ایرانی تنها به تصرف چند ارتفاع مهم قمیش و ویولان و تنگه گوجار اکتفا کردند

***

۴۴- عملیات بیت المقدس ۳

جبهه : شمال غرب موقعیت : جنوب ماووت

تاریخ : ۲۴ تا ۱۳۶۶/۱۲/۲۹

نوع تک : نیمه گسترده

فرماندهی : سپاه سازمان : سپاه

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۱۸ گردان پیاده و ۴ گردان توپخانه

عراق : ۴۶ گردان پیاده ، زرهی و کماندویی و ۲ گردان توپخانه

هدف عملیات : تکمیل اهداف عملیات بیت المقدس ۲

تلفات انسانی عراق : ۱۴۰۰ نفر

توضیحات : در حالیکه عمده نیروی سپاه برای عملیات بزرگ والفجر ۱۰ بسیج شده بود ، با هدف تکمیل

عملیات بیت المقدس ۲ و تصرف ارتفاع شاج گوجار که موجب برتری دشمن در جبهه ماووت شده بود اقدام

. گردید و این ارتفاع مهم آزاد شد

***

۴۵- عملیات والفجر ۱۰

جبهه : شمال غرب موقعیت : غرب نوسود

تاریخ : ۲۴ تا ۱۳۶۶/۱۲/۲۹

نوع تک : گسترده

فرماندهی : سپاه سازمان : سپاه

استعداد نیروهای درگیر : ایران : ۱۰۷ گردان پیاده و زرهی و ۱۷ گردان توپخانه

عراق : ۱۰۹ گردان پیاده ، زرهی ، مکانیزه و کماندویی و ۱۱ گردان توپخانه

هدف عملیات: تصرف شهر حلبچه و تهدید سلیمانیه از سمت جنوب

تلفات انسانی عراق: ۱۵۴۴۰ نفر

توضیحات: تلاش چند ماهه سپاه در جبهه ماووت و عدم آمدن تلفات جدی به ارتش عراق، نیاز به انجام یک عملیات گسترده در جبهه ای جدید را به دنبال داشت که حاصل، انجام عملیات والفجر ۱۰ بود. در این عملیات ۱۲۰۰ کیلومتر مربع از خاک عراق شامل تمامی عراضی شرقی دریاچه دربندیخان که شهرهای حلبچه و خرمال هم جزو آن بود آزاد گردید. واکنش عراق به این عملیات بمب باران شیمیایی شهر حلبچه در روز ۲۶ اسفند بود که روز قبلش به گرمی از نیروهای ایرانی استقبال کرده بودند. در این عمل ناجوانمردانه بیش از ۵۰۰۰ نفر از سکنه شهر و روستاهای اطراف آن کشته و هزاران نفر مجروح شدند

***

46- عملیات بیت المقدس ۴

جبهه: شمال غرب موقعیت: جنوب دریاچه دربندیخان

تاریخ: ۵ تا ۱۳۶۷/۱/۹

نوع تک: نیمه گسترده

فرماندهی: سپاه سازمان: سپاه

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۲۳ گردان پیاده و ۵ گردان توپخانه

عراق: ۲۷ گردان پیاده، زرهی، مکانیزه و کماندویی

هدف عملیات: تکمیل اهداف عملیات والفجر ۱۰

تلفات انسانی عراق: ۵۴۹۸ نفر

توضیحات: نیروهای ایرانی در یک عملیات شگفت و غافلگیر کننده آبی خاکی با عبور از عرض جنوبی دریاچه دربندیخان ارتفاعات شاخ سورمر و شاخ شمیران در جنوب این دریاچه را تصرف کردند. بیست روز بعد از این عملیات، ارتش عراق با تمام قوا و ضمن استفاده گسترده از سلاح های شیمیایی در حالیکه از سوی هلی کوپترهای توپدار آمریکایی حمایت می شد، ۴۸ ساعته فاو را باز پس گرفت

***

47- عملیات بیت المقدس ۶

جبهه: شمال غرب موقعیت: غرب ماووت

تاریخ: ۲۶ و ۱۳۶۷/۲/۲۷

نوع تک: نیمه گسترده

فرماندهی: سپاه سازمان: سپاه

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۱۳ گردان پیاده و کماندو و ۸ گردان توپخانه

عراق: ۲۶ گردان پیاده و کماندویی

هدف عملیات: تصرف ارتفاع شیخ محمد

تلفات انسانی عراق: ۱۶۲۰ نفر

توضیحات: عراق در جنوب حالت آفندی گرفته و در حال پیشروی در شلمچه و مجنون بود بنابراین این آخرین عملیاتی بود که سپاه در جبهه شمال غرب انجام داد چون باید نیروهایش را به جبهه جنوب و غرب منتقل می کرد و تجربه نشان داده بود عراق در جبهه شمال غرب دست به پیشروی جدی نخواهد زد

***

۴۸- عملیات بیت المقدس ۷

جبهه: جنوب موقعیت: شلمچه

تاریخ: ۲۲ تا ۱۳۶۷/۳/۲۵

نوع تک: گسترده

فرماندهی: سپاه سازمان: سپاه

استعداد نیروهای درگیر: ایران: ۶۱ گردان پیاده و زرهی و ۲۱ گردان توپخانه

عراق: ۱۱۴ گردان پیاده، زرهی، مکانیزه و کماندویی و ۳۰ گردان توپخانه

هدف عملیات: مقابله با تهاجم دشمن در محور شلمچه

تلفات انسانی عراق: ۱۱۶۵۰ نفر

توضیحات: پس از سقوط فاو، نیروهای عراقی با روحیه بالا در چند جبهه دست به حمله زدند. از جمله جزایر مجنون را با استفاده گسترده از تسلیحات شیمیایی بازپس گرفته و در شلمچه خطوط جبهه را به قبل از عملیات کربلای ۵ بازگرداندند. عملیات بیت المقدس ۷ با هدف در هم شکستن این روحیه تهاجمی انجام گرفت و طی آن چندین افسر عالی رتبه ارتش عراق به هلاکت رسیدند و نیروهای ایرانی توانستند تا خطوط بعد از عملیات کربلای ۵ پیشروی کنند اما چون آمادگی برای تثبیت مواضع خود را نداشتند و احتمال به کارگیری مجدد سلاح های شیمیایی از سوی عراق زیاد بود، به مواضع خود بازگشتند

***

پس از سقوط هواپیمای مسافربری ایران در خلیج فارس که مورد حمله ناو آمریکایی وینسنس قرار گرفته بود و در شرایطی که همه جهان یک صدا ایران را برای قبول آتش بس تحت فشار گذاشته بودند و ارتش عراق بدون توجه به انسانیت و قوانین بین المللی به طور گسترده بر علیه جبهه های ایران تسلیحات شیمیایی به کار می برد، آقای هاشمی رفسنجانی به عنوان نماینده امام و جانشین موقت ایشان در فرماندهی کل قوا در تاریخ ۱۳۶۷/۴/۲۷ اعلام کردند که ایران رسماً قطعنامه ۵۹۸ را پذیرفته است. طبق این قطعنامه دو طرف باید سریعاً و با نظارت نیروهای سازمان ملل به مرزهای بین المللی رسمی بازگشته و آتش بس را بپذیرند و کمیته ایی از سوی سازمان ملل جهت تشخیص متجاوز تشکیل خواهد شد. دو روز بعد امام (ره) در یک سخنرانی پذیرش قطعنامه را همچون نوشیدن جام زهری دانستند

عراق به تصور اینکه دلیل پذیرش قطعنامه ضعف نظامی ایران است از روز ۳۱ تیرماه ، دست به حمله عمومی در . کلیه جبهه ها زد تا بعداً در مذاکرات صلح دست بالا را داشته باشد

در جنوب ، با یک پیشروی سریع ، ضمن تصرف شلمچه ، طلائیه و بلدگان حمید ، خرمشهر را یک بار دیگر محاصره کرد و از سمت موسیان هم با در هم شکستن مواضع خودی شهرهای موسیان و دهلران را اشغال و تا دشت عباس پیشروی نمود . در جبهه غرب ، شهرهای مهران ، سومار ، قصر شیرین و سرپل ذهاب سقوط کرده و صالح آباد و گیلان غرب محاصره شدند . ضمن اینکه نیروهای ضد انقلاب با عبور از مواضع دو طرف ، کردند و اسلام آباد را اشغال و آماده پیشروی به سمت کرمانشاه گشتند . در جبهه شمال غرب هم به سمت سردشت ، مریوان و بانه پیشروی کردند اما همانطور که فرماندهان سپاه پیشینی کرده بودند بدون استقرار در مناطق متصرف شده به پشت مرز بازگشتند . سپاه ، ارتش و بسیج بلافاصله با کلیه امکانات وارد عمل شده و حتی بسیاری از کسانی که تا قبل از آن به جبهه نرفته بودند خود را به مناطق جنگی رساندند . عراقی ها به سرعت عقب رانده شده و نیروهای ضد انقلاب در عملیات معروف مرصاد قلع و قمع گشتند . ارتش عراق با تلفات سنگینی در حال عقب نشینی بود و بویژه در جبهه کرمانشاه دیگر هیچ مانعی برای ورود نیروهای ایرانی به داخل خاک عراق و پیشروی به سمت بغداد باقی نمانده بود . در این شرایط دولت عراق در ۱۵ مردادماه اعلام کرد که قطعنامه را پذیرفته است . نیروهای ایرانی از مرز عبور نکردند و در تاریخ ۲۹ مرداد با حضور نیروهای سازمان . ملل رسماً آتش بس برقرار گردید

پس از آتش بس ، برخی مناطق مرزی نظیر طلائیه ، چزابه ، سومار و نفت شهر همچنان در اختیار عراق بود و آنها را تخلیه نمی کرد . اما با آغاز جنگ کویت ، این مناطق تحویل ایران گردید و مذاکرات صلح به سرانجام رسید .

آشنایی با تعدادی از فرماندهان ۸ سال دفاع مقدس

- شهید خلبان عباس دوران

با آغاز جنگ تحمیلی، همانند سایر خلبانان شایسته و نیروی هوایی وارد عرصه نبرد در آسمان علیه دشمن متجاوز شد. پس از شکست نیروهای عراقی در عملیات ثامن الائمه جایگاه سیاسی دشمن در جهان متزلزل شد. عملیات رمضان در حال شکل گیری و انجام بود، در همین زمان نیز (تیر ماه ۶۱) قرار بود کنفرانس سران غیر متعهدها در بغداد برگزار شود و صدام حسین رئیس اجلاس باشد.

در حالی که در همان روزها هنوز نیروهای عراقی بخشهایی از خاک کشورمان را در اشغال خود داشتند، سیاست جمهوری اسلامی، همانا بر هم زدن و بی اثر نمودن آن اجلاس بود. ایران در اولین گام اجلاس را تحریم نمود و سعی در بر هم زدن امنیت کلی بغداد داشت. نا امنی نمودن آسمان بغداد با بمباران مناطق حساس همچون پالایشگاه «الدوره» به نحوی که خبرگزاری های جهانی را به خود جلب کند و ناتوانی دولت عراق در تأمین آسمان بغداد را نشان دهد.

با توجه به اهمیت فوق العاده موضوع، ۶ تن از برجسته ترین خلبانان رشید نیروی هوایی انتخاب شدند و سه فروند هواپیمای فانتوم برای مأموریت در نظر گرفته شد که دو فروند از آنها نقش اصلی اجرای مأموریت را بر عهده داشتند و هواپیمای سوم برای ادامه عملیات در صورت بروز هرگونه اشکال پیش بینی شد.

شهادت

در ساعت ۵:۳۰ دقیقه صبح روز دوم تیر ماه مأموریت بزرگ با حفظ کلیه تاکتیک های حفاظتی آغاز شد. فانتوم شماره ۱ (جنگنده سرهنگ دوران) و منصور کاظمیان رهبری گروه پرواز را بر عهده داشت و مطابق با طرح کلی

حرکت از شرق بغداد به جنوب شرق آن شهر پیش بینی شده بود و سپس «پالایشگاه دوره».

عبور از دیوار پرچم آتش اطراف بغداد با تدبیر خلبانان رشید ایرانی به سهولت انجام شد و کلیه م واضع مطابق با برنامه بمباران شد، اما فانتوم رهبر گروه مورد اصابت موشک قرار گرفت و به شدت در حال حریق بود.

شهید دوران به سرعت دستگیره صندلی بیان هم رزم خود- امیر آزاده سر تیپ کاظمیان- را کشید تا از آتش نجات یابد و خود متهورانه، به عملیاتی استشهادی مبادرت نمود. او فانتوم در حال انفجار خود را به ساختمان خپ‌گزاران در بغداد کوبید و تمام نقشه‌های شیطانی صدام حسین تکریتی را بر آب نمود و خود به فیض شهادت رسید.

- شهید محمد ابراهیم همت

محمد ابراهیم همت، در ۱۲ فرودین ۱۳۳۴ در شهرضا دیده به جهان گشود. دوران تحصیل خود را در زادگاهش گذراند. وی در سال ۱۳۵۲ پس از اخذ دیپلم با نمرات عالی، وارد دانشسرای اصفهان شد. محمد ابراهیم، پس از دریافت مدرک تحصیلی به سربازی رفت و در این دوران

با برخی جوانان انقلابی و مخالف رژیم شاه آشنا شد. محمد ابراهیم همت پس از پایان دوره سربازی، در روستاهای زادگاهش، مشغول تدریس شد و در همین زمان با تعدادی روحانی متعهد و انقلابی ارتباط پیدا کرد و از طریق آنان با شخصیت امام خمینی (ره) آشنا شد. با گسترش تدریجی مبارزات علیه رژیم شاه، وی به اقداماتی نظیر برپایی تظاهرات علیه رژیم، پخش اعلامیه‌ها، صدور قطعنامه‌ی انحلال ساواک و هزاران فعالیت‌های انقلابی دیگر را طراحی و اجرا می‌کرد. شهید همت پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، برای ایجاد نظم و دفاع از شهر اقدام به راه اندازی «کمیته انقلاب اسلامی» در شهرضا نمود. از دیگر اقدامات وی در شهرضا؛ پاکسازی شهر از حضور افراد شرور و قاچاقچی، سامان بخشیدن به فعالیت‌های فرهنگی، تبلیغی منطقه و ایجاد امنیت در شهر بود. شهید همت نه

تنها در زادگاه خود به فعالیت های فرهنگی می پرداخت، بلکه در شهرهای خرمشهر، بندر چابهار و کنارک استان سیستان و بلوچستان نیز مشغول بود. محمد ابراهیم در سال ۱۳۵۹، برای مبارزه با گروهک های مزدوری چون «حزب رزگاری»، به منطقه کردستان عازم شد و در آنجا نیز موفق به پاکسازی مناطق کرد از وجود این گروهک ها شد . شهید همت با آغاز جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، در جبهه های نبرد نیز حضور فعالی داشت . مهم ترین مسئولیت ها و عملیات هایی که شهید همت فرماندهی آنان را برعهده داشت عبارت بودند از :

تشکیل تیپ محمد رسول الله (ص) به همراه حاج احمد متوسلیان، به دستور فرمانده کل سپاه، مسئولیت قسمتی از کل عملیات فتح المبین، مسئولیت عملیات بیت المقدس با سمت معاونت تیپ مح مد رسول الله (ص)، فرمانده قرارگاه ظفر در عملیات مسلم بن عقیل، فرماندهی سپاه یازدهم قدر در عملیات والفجر مقدماتی و فرمانده عملیات خیبر. سپاه یازدهم قدر شامل: لشکر ۲۷ حضرت رسول (ص)، لشکر ۳۱ عاشورا، لشکر ۵ نصر و تیپ ۱۰ سیدالشهدا بود. سرانجام؛ محمد ابراهیم همت، در جریان عملیات خیبر در غروب ۱۷ اسفند ۱۳۶۲، زمانی که وی برای بررسی موقعیت و وضعیت جبهه به خط مقدم در محل تقاطع جاده های جزایر مجنون شمالی و جنوبی، رفته بود، در همان جا بر اثر اصابت گلوله توپ در نزدیکی اش به همراه معاون خود، اکبر زجاجی، به درجه رفیع شهادت نایل آمد و به اصرار خانواده اش، در کنار امام زاده شاهرضا در زادگاهش به خاک سپرده شد .

-شهید امیر سرتیپ خلبان جواد فکوری

شهید سرتیپ جواد فکوری در سال ۱۳۱۷ در تبریز به دنیا آمد و پس از اتمام تحصیلات متوسطه

وارد دانشکده خلبانی شد و این دوره را با موفقیت به پایان رساند.

دوره های تکمیلی خلبانی، مدیریت خلبانی (اف ۴)، فرماندهی گردان هوایی و فرماندهی ستاد را با موفقیت طی کرد.

شهید جواد فکوری فردی واقعاً مسلمان و دلسوز به حال انقلاب اسلامی بود. او کار را با حضور در نیروی هوایی شروع کرد و به علت عهده دار بودن دو شغل مهم و حساس به ناچار در هفته سه روز در نیروی هوایی بود و سه روز دیگر در وزارت دفاع.

یکی از کارهای گرانقدر ایشان همان فرستادن ۱۴۰ هواپیمای جنگنده به سوی خاک عراق پس از اولین حمله هوایی ناگهانی مزدوران بعث بود. شهید فکوری به عنوان فرمانده یک نیرو جهت منسجم و هماهنگ کردن نیروها بسیار تلاش می کرد.

شهید سرهنگ فکوری در تمام دوران خدمتش در ارتش به عنوان فردی مذهبی و قاطع شناخته می شد و به همین علت پس از پیروزی انقلاب اسلامی مسروولیت ها و پست های زیر را به عهده داشت. فرماندهی پشتیبانی پایگاه دوم شکاری - فرماندهی پایگاه دوم شکاری - فرماندهی پایگاه یکم شکاری - معاون عملیاتی نیروی هوایی و فرماندهی نیروی هوایی.

همچنین شهید فکوری پس از تشکیل کابینه شهید رجایی با حفظ سمت به عنوان وزیر دفاع برگزیده شد و پس از اینکه سرهنگ معین پور به فرماندهی نیروی هوایی گمارده شد، ایشان (شهید فکوری) مورد تشویق قرار گرفت و به سمت مشاور جانشینی رئیس ستاد مشترک ارتش انتخاب شد و سرانجام موقعی که با سرداران دیگر اسلام از جنوب به تهران بر می گشت بر اثر سانحه هوایی همراه با دیگر عزیزان به خیل شهدا پیوست.

شهادت

شهید فکوری پس از تکمیل کابینه شهید رجایی با حفظ سمت به عنوان وزیر دفاع برگزیده شد و پس از اینکه سرهنگ معین پور به فرماندهی نیروی هوایی گمارده شد ایشان به سمت مشاور جانشین ستاد مشترک ارتش انتخاب گردید و سرانجام در بازگشت از ماموریت جنوب بر اثر سقوط هواپیمای ۱۳۰ - درجه رفیع شهادت نایل آمد.

- شهید محمد منتظری

شهید محمد منتظری در سال ۱۳۲۳ شمسی دیده به جهان گشود و بشارتها به تحقق پیوست . شهید محمد منتظری پس از پایان تحصیلات ابتدایی به تحصیل علوم دینی مشغول شد و با استعداد و حافظه قوی و تلاش بی وقفه خود به سرعت دوره های مختلف درسهای طلبگی را طی کرد و به زودی به مدارج عالی علوم اسلامی دست یافت .

در سال ۱۳۴۲ با آغاز فصل جدیدی در مبارزات ملت ایران به رهبری امام خمینی (ره) شهید محمد با سری پرشور به سرعت به دنبال رهبر و مرادش حرکت کرد و در تمامی صحنه های مبارزه از قیام و نهضت شکوهمند اسلامی دفاع می کرد و با شرکت فعال در تظاهرات اعتراض آمیز و پخش اعلامیه های امام و مراجع در قم و شهرستانها در خط سرخ شهادت حرکت می کرد و به پیش می رفت .

با پشت سر گذاشتن آن همه تلاش و مبارزه بالاخره صبح روز اول فروردین ماه سال ۴۵ در حرم مطهر حضرت معصومه توسط ساواک دستگیر شد .

ساواک انواع شکنجه های روحی و جسمی را به شهید محمد منتظری می دهد به این امید واهی که او را به حرف درآورد چرا که ساواک می دانست که محمد حامل اسرار مهمی است .

کارهای شهید منتظری در زندان ساواک ، علاوه بر مطالعه قرآن و حدیث و آشنایی کامل با مفاهیم اسلامی عبارت بود از مطالعه و فراگیری اقتصاد ، تکمیل زبان انگلیسی ، آشنایی بیشتر با مکتب ها و سازمانهای سیاسی و آموختن بیشتر مسائل اجتماعی . در همین دوره از زندان بود که محمد در اثر برخورد با افراد گوناگون و دیدن نقاط ضعف به این نتیجه رسید که بزرگترین اشکال کار مبارزین مذهبی ، نداشتن یک تشکیلات منسجم است ، لذا بخش دیگری از اوقات خود را صرف یافتن راه حلی برای آن کرد . بعدها که از زندان آزاد شد یک روز در جلسه ای دوستانه گفت ، بعضی شبها در زندان تا صبح در گوشه ای به تنهایی بیدار می ماندم و فکر می کردم که چگونه باید یک تشکیلات قوی و حساب شده اسلامی به وجود آورد تا جوانان مظلوم در دام گرگان شرق و غرب نیفتند .

شهید منتظری سرانجام در سال ۴۷ از زندان آزاد می شود و به ادامه گسترش خط فکری شکل یافته خود به شناسایی و ارزیابی افراد می پردازد .

وی در دوران ستمشاهی با مطرح کردن سلسله درسهای لزوم ت آمین حکومت اسلامی در میان طلاب عملاً به مبارزه با رژیم طاغوت پرداخت . در سال ۴۸ پس از سرمایه گذاری کلان صهیونیست ها در ایران محمد منتظری اعلامیه ای بر ضد این حرکت منتشر ساخت . سپس شهید منتظری به علت این که تحت تعقیب ساواک قرار داشت به پاکستان سفر کرد و در آنجا دوره جدیدی از فعالیت های خود را آغاز کرد .

در سال ۵۲ بالاخره به عراق سفر کرد و حضور حضرت امام رسید و در آنجا به ادامه مبارزه پرداخت . پس از آن شهید منتظری به چند کشور اروپایی سفر کرد و در آنجا نیز مبارزات خود را تکمیل نمود .

سرانجام شهید محمد منتظری در دی ماه سال ۵۷ به ایران بازگشت و در سازماندهی مراسم استقبال از رهبر و مرادش فعالانه شرکت کرد .

شهید منتظری به همراه یاران خود اصلی ترین نقش را در تشکیل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و کمیته انقلاب اسلامی داشت .

شهید منتظری همچنین در افشاگری برخی چهره های ضد انقلاب داخلی نظیر بنی صدر و ... نقش بسزایی ایفا کرد و سرانجام در هنگام حضور در یکی از جلسات مهم تصمیم گیری درباره امور مملکتی در هفتم تیرماه ۱۳۶۰ به درجه رفیع شهادت نائل گشت .

-شهید حاج حسین خرازی:

امام خمینی ره:

خداوند تبارک و تعالی که ما هر چه داریم، او داده است و ما هر چه از او ست و باید تقدیم او کنیم. سعادت را آنها بردند که آن چیزی را که خدا به آنها داده بود تقدیم کردند.

مقام معظم رهبری ۶۵/۱۲/۱۰

«سردار شهید اسلام و پرچمدار جهاد و شهادت برادر شهید حاج حسین خرازی به لقاء الله شتافت و با ذخیره‌هایی از ایمان و تقوی و جهاد و تلاش شبانه‌روزی برای خدا و نبرد بی‌امان با دشمنان خدا، در آسمان شهادت پرواز کرد و بر آسمان رحمت الهی فرود آمد..»

آن خبر تلخ

خبر تلخ و تکان دهنده‌ای بود: بران همه کسانی که او را می‌شناختند و دردناک بود برای همه کسانی که حتی برای لحظه‌ای چهره خندانش را دیده بودند. خبر شهادت «حاج حسین» رامی گویم؛ «حاج حسین خرازی» فرمانده دلاور و خط شکن لشکر مقدس ۱۴ امام حسین (ع).

او که هر گاه خبر انجام عملیاتی می‌رسید بی‌اختیار دست‌ها به سویش پر می‌کشیدند و ذهن همه کنجکاوان می‌شد که «خرازی کجاست و چه می‌کند؟» بعد به شگفت می‌ماندند، که چگونه این عصاره اخلاص و درد، آگاهی و ایثار

هفت سال و نیم از میان آن همه آتش خون، آهن و انفجار خندان و شجاع و پرشور گذشته است!

گویا تقدیر زیبای زندگی این نادره دوران را باشور و جهاد آمیخته بودید که تمامی حلاوت زندگی را در سایه

مبارزه و ایمان به کام ریخته و بهشت را در سایه شمشیرها دیده بود.

«حسین خرازی» نیاسود؛ حتی برای لحظه‌ای او از آن ماه‌های نخستین پیروزی انقلاب که دل به جبهه کردستان سپرد تا

لحظه شهادت حتی برای لحظه‌ای هم آرام نگرفت و دل جز به جبهه‌های حماسه و شرف نسپرد. گفته‌اند از سال ۵۸ تا

لحظه عروج فقط و فقط یکبار، آن هم برای زیارت خانه خدا و انجام عمل واجب، قصد سفر نمود، در غیر این

صورت حتی ده روز هم در شهر اصفهان نماند.

او در طول هفت سال و نیم حضور مستمر در مناطق جنگی غرب و جنوب از هیچ عملیاتی غافل نماند و در عملیات

خیبر دست راستش را تقدیم آستان دوست نمود و سرانجام در حالی که بوسه بر گونه پدر شهیدی سپرده بود، در

ادامه عملیات کربلای پنج با اصابت خمپاره در کنارش به دیدار معشوق شتافت.

شهید احمد کشوری

دوران کودکی

شهید کشوری در تیرماه ۱۳۳۲ در خانواده ای متوسط به دنیا آمد . دوران دبستان و سه سال اول دبیرستان را به ترتیب در (کیاکلا) و (سرپل تالار) - دو روستا از روستاهای محروم شمال - و سه سال آخر را در دبیرستان (قنه) بابل گذراند.

دوران تحصیلش را به خاطر استعداد فوق العاده ای که داشت، به عنوان شاگردی ممتاز به پایان رساند . وی ضمن تحصیل، علاقه زیادی به رشته های ورزشی و هنری نشان می داد و در اغلب مسابقات رشته های هنری نیز شرکت می کرد. یکبار هم در رشته طراحی در ایران مقام اول را به دست آورد.

در رشته کشتی نیز درخششی فراوان داشت . در زمان تحصیل، فعالیت مذهبی زیادی داشت؛ با صدای پرسوزش به مجلس و مراسم مذهبی شور خاصی می بخشید . در ایامی نظیر عاشورا با مدیریت و جدیت بسیار ، همواره مرثیه خوانی و اداره بخشی از مراسم را به عهده می گرفت . در این برنامه ها، تمام سعی خود را برای نشان دادن چهره حقیقی اسلام و بیرون آوردن آن از قالب هایی که سردمداران زر و زور و اربابان از خدا بی خبر برای آن درست کرده بودند، به کار می برد و معتقد بود که انسان نباید یک مسلمان شناسنامه ای باشد . بلکه باید عامل به احکام اسلام باشد. و چون در این فکر بود که اسلام را از روی تحقیق و مطالعه بپذیرد، در دوران دبیرستان مطالعاتش را وسعت داد و تا هنگام اخذ دیپلم علاوه بر کتب مذهبی ، کتاب های بسیاری درباره وضعیت سیاسی جهان مطالعه نمود و در سال آخر دبیرستان با دو تن از همکلاسان خود، دست به فعالیت های سیاسی - مذهبی زد.

او با کشیدن طرح ها و نقاشی های سیاسی بر علیه رژیم وابسته ، ماهیت آن را افشاء می کرد. بعد از گرفتن دیپلم،

آماده ورود به دانشگاه شد که با توجه به هزینه های سنگین آن و محرومیت مالی که داشت ، از رفتن به دانشگاه منصرف گردید.

دوران جنگ

وقتی غائله کردستان شروع شد، شهید کشوری ه همچون کسی که عزیزی را از دست بدهد و یا برادری در بند داشته باشد، از بابت این ناامنی ناراحت بود.

سردار شهید به خون خفته تیمسار (فلاحی) می گفت: «شبی برای ماموریت سختی در کردستان داوطلب خواستم هنوز سخنانم تمام نشده بود که جوانی از صف بیرون آمد. دیدم کشوری است.»

او از همان آغاز جنگ داخلی چنان از خود کیاست و لیاقت و شجاعت نشان داد که وصف ناکردنی است . یکبار به شدت زخمی شد و هلی کوپترش سوراخ سوراخ ، ولی به فضل الهی و هوشیاری تمام ، هلی کوپتر را به مقصد رساند.

در زمان جنگ هم دست از ارشاد بر نمی داشت و ثمره تلاش های شبانه روزی او را می توان در پرورش عقیدتی شیرمردانی چون شهید سهیلیان و شهید شیروودی دانست. و شهید شیروودی چه متواضعانه می گفت: احمد، استاد من بود.

زمان که صدام آمریکایی به ایران یورش آورد، احمد در انتظار آخرین عمل جراحی برای بیرون آوردن ترکش از سینه اش بود ، اما روز بعد از شنیدن خبر تجاوز صدام، عازم سفر شد . به او گفته بودند که بماند و پس از اتمام جراحی برود، اما جواب داده بود: «وقتی اسلام در خطر باشد، من این سینه را نمی خواهم.» او به جبهه رفت و چون گذشته، سلحشورانه جنگید و مزدوران را به درک واصل کرد ، به طوری که بیابان های غرب کشور را به گورستانی از تانک ها و نفرات مزدور دشمن تبدیل نمود.

او بدون وقفه و با تمام قدرت و قوا می کوشید. پروازهای سخت و خطرناک را از همه زودتر و از همه بیشتر انجام می داد. حماسه هایی که در شکار تانک آفریده بود، فراموش نشدنی است. شبها دیروقت می خوابید و صبح ها خیلی زود بیدار می شد و نیمه شب ها، نماز می خواند. و با اشک و تضرع و عبادت های نیمه شبش، به جهاد اکبر نیز اهتمام می ورزید.

او الگوی یک مسلمان کامل و به کمال رسیده بود و چه زیبا گفته است شهید عزیزمان تیمسار فلاحی که: «احمد فرشته ای بود در قالب انسان».

او چنان مبارزه با کفر را با زندگی خود عجین کرده بود که دیگر هیچ چیز و هیچکس برایش کوچکترین مانعی نبود، حتی مریم سه ساله و علی سه ماهه اش. هر بار که صحبت از فرزندانش و علاقه او به آنها می شد می گفت: آنها را به قدری دوست دارم که جای خدا را نگیرند. هر کار سخت و دشواری را که انجام می داد، کار کوچکی می شمرد و آن را وظیفه می دانست. از کارهای دیگران و قشرهای مختلف در جبهه ها، خصوصا پاسداران قدردانی بسیار می کرد. به برادران پاسدار علاقه وصف ناشدنی داشت و مبارزه آنان را از خالصانه ترین مبارزات بعد از صدر اسلام می دانست. یکبار پوتینی از برادر پاسداری به عنوان هدیه گرفته بود و هرگز این چکمه رزم را از خود دور نمی کرد می گفت: «من این را از یکی از خالصان درگاه احدیت که روحانیت و جهاد و شهادت از چهره و نگاهش می بارد، گرفته ام».

شهید کشوری همواره برای وحدت هرچه بیشتر دو قشر پاسدار و ارتشی می کوشید؛ چنانکه مسئولین هماهنگی، و حفظ غرب کشور را مرهون او می دانستند. او می گفت: «تا آخرین قطره خون برای اسلام و اطاعت از ولایت فقیه خواهم جنگید و از این مزدوران کثیف که سرهای مبارک عزیزانم (پاسداران) را نامردانه بریدند، انتقام خواهم گرفت».

عشق شهید کشوری به امام، چه قبل از انقلاب و چه بعد از انقلاب وصف ناکردنی است. بعد از انقلاب وقتی که

برای امام کسالت قلبی پیش آمده بود، او در سفر بود . در راه وقتی که این خبر را شنید، از ناراحتی ماشین را در کنار جاده نگه داشت و در حالی که می گریست، گفت: خدایا از عمر ما بکاه و به عمر رهبر بیفزای . وقتی به تهران رسید، به بیمارستان رفت و آمادگی خود را برای اهدی قلب به رهبرش اعلام کرد . او بر این عقیده بود که تا در این دنیا هست و فرصتی وجود دارد ، باید توشه ای برای آخرت بسازد . هرگز لحظه ای از حرکت و تلاش باز نایستاد؛ بطوری که می گویند بارها در هوای ابری و حتی بارانی پرواز کرد . او الله را می دید و به جهان جاودانی می اندیشید.

عشق به الله ، هر خطری را در نظرش هموار کرده بود و شهادت در راه الله برا ی او از غسل هم شیرین تر بود .

شهادت

بالاخره در روز پانزدهم آذرماه ۱۳۵۹ نیايش های شبانه اش به درگاه احدیت مورد قبول واقع گردید و در حالی که از يك ماموریت بسیار مشکل اما پیروز باز می گشت، در دره «میناب» ایلام مورد حمله نابرابر و ناجوانمردانه هواپیماهای مزدوان بعثی قرار گرفت و در حالی که هلی کوپترش در اثر اصابت راکت های دو میگ به شدت در آتش می سوخت آن را تا مواضع خودی رساند و آنگاه در خاک وطن سقوط کرد و شربت شیرین شهادت را مردانه نوشید و پیکر پاکش در بهشت زهرا میعادگاه عاشقان الله در کنار دیگر شهیدان فدایی به آرامشی ابدی دست یافت.

—سردار سرلشکر پاسدار شهید یوسف کلاهدوز

«یوسف کلاهدوز» در اول دیماه ۱۳۲۵ در شهر «قوچان» متولد شد. از همان ابتدای کودکی، از هوش و حافظه سرشاری برخوردار بود. دوران ابتدایی و دبیرستان را با موفقیت پشت سر گذاشت. استعدادهای فراوانی از خود نشان داد و به آگاهیهای اجتماعی، علمی و دینی خود وسعت بخشید و به فعالیتهای جمعی و اجتماعی خود نیز افزود. «شهید یوسف کلاهدوز»، پس از دریافت دیپلم، علی‌رغم انتظار نزدیکانش، وارد دانشکده افسری شد. در واقع می‌خواست از این طریق نیروهای مذهبی و مستعد ارتش را جذب و علیه رژیم شاه از آنان استفاده، کند او با تیزهوشی در فعالیتهای مخفیانه مذهبی و سیاسی، توانست خود را به گارد شاهنشاهی منتقل کند.

شهید یوسف کلاهدوز، با چند واسطه، با حضرت امام (ره) ارتباط برقرار می‌کرد. طراحی به رگبار بستن دهها نفر از افراد عالی رتبه گارد در «پادگان لویزان» و از کار انداختن تانکهای رژیم پهلوی در شب ۲۱ بهمن ۱۳۵۷، که قرار بود محل استقرار حضرت امام (ره) و چند نقطه حساس شهر تهران را تصرف کنند، از جمله کارهای انقلابی این شهید بزرگوار است.

از جمله اقدامات وی پس از انقلاب، شرکت در تشکیل کمیته نظامی در مدرسه علوی (اقامتگاه حضرت امام خمینی(ره))-تشکیل سپاه پاسداران به فرمان حضرت امام (ره) و راه اندازی واحدهای آموزشی سپاه و توسعه آنهاست. همچنین ایشان در تدوین اساسنامه سپاه نقش اساسی داشت. آخرین مسؤلیت وی، قائم مقامی فرماندهی سپاه بود. شهید کلاهدوز در کنار این وظیفه حساس، در شورایعالی دفاع نیز نقش مؤثری را بر عهده داشت.

شهادت

سرانجام در روز هفتم مهر ماه ۱۳۶۰ هنگامی که با دیگر همزمانش، با هواپیما از جبهه‌های جنوب بازمی‌گشت، بر اثر سانحه غمبار هوایی، به درجه رفیع شهادت رسید.

- امیر سرتیپ شهید علی اکبر شیرودی

ورود به نیروی هوایی ارتش

بعد از به پایان رساندن سال سوم متوسطه، عازم تهران شد؛ به این امید که بتواند کار و تحصیل خود را در تهران ادامه دهد. ولی در آن زمان برای این جوان باایمان و عاشق خدا، در تهران جایی نبود و بعد از دو سال، به ناچار به استخدام اردشت درآمد. از آن پس، فصل جدیدی در زندگی شهید علی اکبر شیروودی آغاز شد و آسمان جولانگاه او شد. او پرواز با هلیکوپتر و خلبانی را انتخاب نمود.

در آن زمان، ارتش به دلیل وابستگی سیاسی و نظامی رژیم منحوس پهلوی به استکبار جهانی، به خصوص آمریکا، بالطبع متأثر از خواست جهانخواران بود. همه چیز، از سازمان و آموزش گرفته تا تجهیزات، همه و همه در دست بیگانگان قرار داشت و پرسنل مسلمان و متعهد و دلسوخته ای چون شیروودی، جایی برای انجام تکلیف نداشتند. به ناچار علی اکبر به دلیل قوانین خاص آن زمان که راه برگشت نداشت، صبر و انتظار را در پیش گرفت.

یکبار در مانوری که یکی از اعضای خاندان طاغوت نیز در آن شرکت داشت، تصمیم گرفت با هلیکوپتر خود به جایگاه بزند تا با این عمل ضمن شهید شدن خود، آن عنصر ناپاک پهلوی را نیز از بین ببرد. اما این مانور هرگز برگزار نشد و علی اکبر در درون خود خشم انقلابی را همچنان نگاه داشت؛ تا آنکه تظاهرات ملت مسلمان، آغاز شد.

فردا به شهادت می رسم

یکی از ویژگیهای بارز خلبان شهید علی اکبر شیروودی بهره مندی از نفوذ کلام، قدرت تحلیل و گیرایی سخن بود آنچه در پی می آید سطرهایی از واپسین سخنرانی ایشان است که یک روز پیش از شهادت و ساعاتی قبل از آخرین پرواز در جمع خلبانان هوانیروز ایراد شده است.

اگر به خاطر داشته باشیم اوضاع سیاسی اجتماعی اردیبهشت ماه ۱۳۶۰ را اهمیت این گفتار بیشتر روشن خواهد شد و جسارت شیروودی در ارائه این تحلیل ها نمایان تر خواهد گشت.

اگر فردا انشا الله به شهادت رسیدم و دی گر فرصت دیدار در این دنیا میسر نگشت از شما انتظار دارم باز هم به هماهنگی فرآینده ارتش و سپاه که نقش مهمی در پیروزیهای اخیر داشت ادامه دهید ... هوشیارانه مراقب باشید به دام تفرقه و نفاق منافقان نیفتید . وحدت و انسجام خود را با برادران اهل تسنن که از عوامل م و ثر قلع و قمع غائله کردستان بودند و هستند، در پرتو خدای واحد، پیغمبر واحد، قرآن واحد و قبله واحد بیشتر از پیش حفظ کنید... با توکل به خدا و برخورداری از رهبری داهیانہ امام خمینی و راهنمایی و ارشاد روحانیت اصیل و مبارز- احیا کنندگان ارزشهای الهی - تدریجا به آیه ان هذہ متکم امه واحده جامه عمل بپوشانید، تا در سایه این وحدت ابتدا مسلمانان عراق را از شر حاکم بغداد خلاص کنید و بعد به اتفاق آنان و با کمک مستضعفین منطقه، پرچم توحید را در ممالک همسایه به اهتزاز در آورید و نهایتا با هزار میلیون مسلمان که مشترکات و اصول زیادی از جمله اعتقاد به توحید، نبوت و معاد دارند - چه شیعه، چه سنی و حتی سایر فرق در اورپا، آمریکا، آفریقا، آسیا- یک امت واحد نیرومند پدید آورید که قوی ترین سلاح همین است و خواهان پیوند فکری با همه ادیان الهی دیگر نیز باشید و اجازه ندهید دو قطب ظاهرا آشتی ناپذیر کاپیتالیسم و سوسیالیسم بیش از این همچون دو تیغه یک قیچی برای بریدن رشته همبستگی انسانها به حرکت در آیند ... نگذارید مردم مظلوم فلسطین و لبنان زیر آتش بمب های خوشه ای آمریکای جنایتکار و اسرائیل بی شرافت و چکمه های ارتش سرخ و متجاوز شوروی استخوانشان خرد شود .. ... از دیدگاه مذهب ما مارکسیسم و کاپیتالیسم هر دو باطل و پوچ هستند میگ و میراژ و آواکس دقیقا یک هدف را تعقیب می کنند . " الکفرامه واحده " . شرق و غرب به یک اندازه دستشان به خون بیگناهان آلوده است . فراموش نکنید حضرت امام قبل از انقلاب فرمودند : " ما حتی برای بیرون راندن شاه، با مارکسیست ها همکاری نخواهیم کرد . و به یاد داشته باشید اگر روزی به زعم برخی وجود این ارادل ستون پنجم به اندازه پرمگسی برای انقلاب اسلامی ما فایده داشته باشد باید فاتحه آن انقلاب

را خواند. این احزاب وابسته فقط آلت دست ابر قدرت شرق برای رسیدن به آبهای گرم خلیج فارس هستند . نوکران کرملین را هم مانند مزدوران کاخ سفید به ذباله دانی تاریخ بفرستید و باز هم خاطر نشان می کنم جنگ مهمترین و اساسی ترین مسئله روز بوده وهست " . پیروزی در این جنگ به یاری خدا پایه های رژیم جمهوری اسلامی را در منطقه متحکمر خواهد ساخت و مقدمات سرنگونی ابر جنایتکاران بزرگ و کوچک را فراهم خواهد نمود تا به یاری حق، حکومت الله را بر کل جهان حاکم سازد.

شهادت

سرانجام در تاریخ هشتم اردیبهشت ماه سال ۱۳۶۰ به او خبر دادند که تانکهای عراقی به طرف قره بلاغ دشت ذهاب در حرکتند.

شیرودی به دلیل تاریکی شب، نتوانست به طرف منطقه عملیات حرکت کند؛ لذا آن لحظه را به نماز ایستاد و در دل تاریک شب با یگانه معبود خود، حق تعالی، به راز و نیاز مشغول گردید.

صدای اذان مسجد هنوز تمام نشده بود که نماز صبح را با آرامش خواند و سپس به طرف منطقه درگیری حرکت کرد. در ساعت ۶ صبح با شکار تانکهای زیادی از مزدوران عراقی، آنها را به جهنم فرستاد؛ ولی دست تقدیر لحظات پربار عمر او را تاراج نمود و آستان قدس الهی پذیرای مهمانی گرانقدر گردید؛ و به این ترتیب سردار رشید اسلام، مالک اشتر زمان، «علی اکبر قربان شیرودی» به خیل شهدا پیوست.

هنگامی که خبر شهادت شیرودی را به امام عزیز دادند، بعد از سکوت طولانی فرمودند: «شیرودی آمرزیده شده است.» در حالی که برای دیگر شهدا می گفتند: «خداوند آنها را بیامرزد.»

مزار این سردار بزرگ اسلام در شیرود، زیارتگاه عاشقان شهادت است و دو فرزند وی ابوذر و عادل، یادگار مالک اشتر تاریخ انقلاب اسلامی می باشند.

دست نوشته ها و وصیت نامه های برخی از شهدا

شهید آقا سعید ایرانشاهی

آخرین بار او را در منطقه عملیاتی شلمچه در حالیکه مجروح شده بود دیدند و از او بی خبر ماندند .

پس از گذشت ۱۱ سال انتظار و بی خبری از شهادت یا

اسارتش ، پیکر پاک و مطهرش رجعت و در گلزار شهدای

شهرستان محلات آرمید.

مقامش عالیست ، متعالی

و راه و روش زندگیش پر رهرو باد...

****

شعر زیر از سروده های آن عزیز می باشد:

*****

در رگم خون شهادت پای می کوبد هنوز....

در حریم عشق بازی دست و پا گم کرده ام

عاشقم خود را به بوی آشنا گم کرده ام

در شب میلاد جانبازی به رسم اشتیاق

لحظه دیدار جانان دست و پا گم کرده ام

پای بر جا همچو کوهم بر سر پیمان هنوز

هستی ام را گر چه در این راستا، گم کرده ام

در رگم خون شهادت پای می کوبد هنوز

دست و پایی گر چه در رقص بلا گم کرده ام

قصه ام از کوچه های روز هم روشتر است

گر چه می گوید منافق راه را گم کرده ام

هست لطف آشکار و رحمت پنهان دوست

آنچه در این راه پیدا کرده یا گم کرده ام

ارمغانی بود ناقابل تا به اسلام عزیز

آنچه جانبازانه در راه خدا گم کرده ام

از علمدار رشید عاشقان آموختم

دست و پایی گر به عشق کربلا گم کرده ام

مانده با حسرت نماز اشتیاقم ناتمام

در قنوت عشق تا دست دعا گم کرده ام

دست و بازویی که از رهبر نشان بوسه داشت

در شب مستی نمی دانم کجا گم کرده ام

هست پیمانی جدا با دوست هر بند مرا

زان سبب دستی جدا، پایی جدا گم کرده ام

برگ برگش با حدیث کربلا آغشته است

دفتر عمری که در کوی وفا گم کرده ام

خواننده داغم اهل عالم را به مهمانی "سعید"

تا به بزم عشق جانی بی بها گم کرده ام

متنی از وصیت نامه شهید شوشتری:

دیروز از هر چه بود گذشتیم

امروز از هر چه بودیم گذشتیم

انجاپشت خاکریز بودیم و اینجادرپناه میز

دیروز دنبال گمنامی بودیم و امروز مواظبیم ناممان گم نشود

جبهه بوی ایمان میداد و اینجا ایمانمان بومیدهد

آنجا درب اتاقمان مینوشتیم یا حسین فرماندهی از آن توست

الان مینویسیم بدون هماهنگی واردنشوید

الهی نصیرمان باش تا بصیر گردیم

بصیرمان کن تا ازمسیربرنگردیم

آزاد(رها) مان کن تا اسیرنگردیم

آخرین دست نوشته شهید مصطفی چمران

من اعتقاد دارم که خدای بزرگ انسان را به اندازه درد و رنجی که در راه خدا تحمل کرده است پاداش می دهد، و ارزش هر انسانی به اندازه درد و رنجی است که در این راه تحمل کرده است، و می بینیم که مردان خدا بیش از هر کس در زندگی خود گرفتار بلا و رنج و درد شده اند. علی بزرگ را بنگرید که خدای درد است که گویی بند بند وجودش با درد و رنج جوش خورده است. حسین را نظاره کنید که در دریایی از درد و شکنجه فرو رفت که نظیر آن در عالم دیده نشده است، و زینب کبری را ببینید که با درد و رنج انس گرفته است

درد دل آدمی را بیدار می کند، روح را صفا می دهد، غرور و خودخواهی را نابود می کند نخوت و فراموشی را از بین می برد، انسان را متوجه وجود خود می کند

انسان گاه گاهی خود را فراموش می کند، فراموش می کند که بدن دارد، بدنی ضعیف و ناتوان که، در مقابل عالم و زمان کوچک و ناچیز و آسیب پذیر است، فراموش می کند که همیشگی نیست، و چند صباحی بیشتر نمی پاید، فراموش می کند که جسم مادی او نمی تواند با روح او هم پرواز شود، لذا این انسان احساس ابدیت و مطلقیت و غرور و قدرت می کند، سرمست پیروزی و اوج آمال و آرزوهای دور و دراز خود، بی خبر از حقیقت تلخ و واقعیت های عینی وجود، به پیش می تازد و از هیچ ظلم و ستم روگردان نمی شود. اما درد آدمی را به خود می آورد، حقیقت وجود او را به آدمی می فهماند و ضعف و زوال و ذلت خود را درک می کند و دست از غرور کبریایی برمی دارد، و معنی خودخواهی و مصلحت طلبی و غرور را می فهمد و آن را توجه نمی کند. خدایا تو را شکر می کنم که با فقر آشنایم کردی تا رنج گرسنگان را بفهمم و فشار درونی نیازمندان را درک کنم

خدایا هدایت‌کنم زیرا می‌دانم که گمراهی چه بلای خطرناکی است.

خدایا هدایت‌کنم زیرا می‌دانم که ظلم نکنم زیرا می‌دانم که ظلم چه گناه نابخشودنی است.

خدایا ارشادم کن که بی‌انصافی نکنم زیرا کسی که انصاف ندارد، شرف ندارد.

خدایا راهنمایم باش تا حق کسی را ضایع نکنم که بی‌احترامی به یک انسان همانا کیفر خدای بزرگ است. خدایا مرا از بلای غرور و خودخواهی نجات ده تا حقایق وجود را ببینم و جمال زیبای تو را مشاهده کنم. خدایا پستی دنیا و ناپایداری روزگار را همیشه در نظرم جلوه‌گر ساز تا فریب زرق و برق عالم خاکی مرا از یاد تو دور نکند.

خدایا من کوچکم، ضعیفم، ناچیزم، پرکاهی در مقابل طوفان‌ها هستم. به من دیده عبرت بین ده تا ناچیزی خود را ببینم و عظمت و جلال تو را برآستی بفهمم و بدرستی تسبیح کنم.

ای حیات با تو وداع می‌کنم با همه زیبایی‌هایت، با همه مظاهر جلال و جبروت، با همه کوه‌ها و آسمان‌ها و دریاها و صحراها، با همه وجود وداع می‌کنم. با قلبی سوزان و غم‌آلود به سوی خدای خود می‌روم و از همه ای‌پاهای من، می‌دانم شما چابکید، می‌دانم که در همه مسابقه‌ها گوی سبقت از رقیبان. چیز چشم می‌پوشم رفته‌اید، می‌دانم فداکارید، می‌دانم که به فرمان من مشتاقانه به سوی شهادت صاعقه وار به حرکت در می‌آید، اما من آرزویی بزرگتر دارم، من می‌خواهم که شما به لبندی طبع بلندم، به حرکت درآید، به قدرت اراده آهنین محکم باشید، به سرعت تصمیمات و طرح‌هایم سریع باشید. این پیکر کوچک ولی سنگین از آرزو‌ها و ای‌پاهای من در این لحظات. نقشه‌ها و امیدها و مسئولیت‌ها را به سرعت مطلوب به هر نقطه دلخواه برسانید آخر عمر آبروی مرا حفظ کنید. شما سالهای دراز به من خدمت کرده‌اید، از شما می‌خواهم که در این آخرین لحظه نیز وظیفه خود را به بهترین وجه ادا کنید.

ای‌پاهای من سریع و توانا باشید، ای دست‌های من قوی و دقیق باشید، ای چشمان من تیزبین و هوشیار باشید، ای قلب من، این لحظات آخرین را تحمل کن، ای نفس، مرا ضعیف و ذلیل مگذار، چند لحظه بیشتر با قدرت و به شما قول می‌دهم که چند لحظه دیگر همه شما در استراحتی عمیق وابدی آرامش. اراده صبور و توانا باش

خود را برای همیشه بیابید و تلافی این عمر خسته کننده و این لحظات سخت و سنگین را دریافت کنید. چند دیگر شما را زحمت نخواهم داد. دیگر شب و روز. لحظه دیگر به آرامش خواهید رسید، آرامشی ابدی است. شمارتان نخواهم کرد. دیگر فشار عالم و شکنجه روزگار را بر شما تحمیل نخواهم کرد. دیگر به شما بی خوابی نخواهم داد و شما دیگر از خستگی فریاد نخواهید کرد. از درد و شکنجه ضحی نخواهید زد. از گرسنگی و گرما و سرما شکوه نخواهید کرد. و برای همیشه در بستر نرم خاک، آرام و آسوده خواهید بود. اما این لحظات حساس، لحظات وداع با زندگی و عالم، لحظات لقای پروردگار، لحظات رقص من در برابر مرگ باید زیبا باشد.

خدایا! وجودم اشک شده، همه وجودم از اشک می جوشد، می لرزد، می سوزد و خاکستر می شود. اشک شده ام و دیگر هیچ، به من اجازه بده تا در جوارت قربانی شوم و بر خاک ریخته شوم و از وجود اشکم غنچه ای بشکفد که نسیم عشق و عرفان و فداکاری از آن سرچشمه بگیرد. خدایا تو را شکر می کنم که باب شهادت را به روی بندگان خالصت گشوده ای تا هنگامی که همه راه ها بسته است و هیچ راهی جز ذلت و خفت و نکبت باقی نمانده است مسح توان دست به این باب شهادت زد و پیروزمند و پرافتخار به وصل خدایی رسید

بسیج سازمان پارکها و فضای سبز

و من اله توفیق